

Slægtsanbringelse – det bedste for barnet?

– En pilotundersøgelse

af

Jill Mehlbye

akf forlaget
september 2005

Forord

Hovedformålet med den foreliggende undersøgelse er at opnå en viden om praksis i kommunerne omkring slægtsanbringelse, og at få undersøgt socialrådgivernes vurderinger af og erfaringer med slægtsanbringelser samt familiernes egne erfaringer med henblik på at videreformidle denne viden og disse erfaringer til fagfolk, der arbejder med anbringelser af børn og unge.

Der er tale om en kvalitativ undersøgelse i form af interview med 17 socialrådgivere i syv familieafdelinger, fem slægtsplejefamilier, tre unge i 12-13-års-alderen og en forælder, og der er tale om et indledende pilotstudie, som grundlag for en evt. efterfølgende større undersøgelse af netværksplejefamilier.

Undersøgelsen, som foreliggende rapport er baseret på, er dels gennemført ved en litteraturundersøgelse, dels ved en empirisk undersøgelse i en række kommuner i København og omegn. Undersøgelsen er gennemført i 2004/2005.

Undersøgelsen »Slægtsanbringelse – det bedste for barnet?« er en del af det samlede KABU-projekt, Kvalitet i Anbringelsesarbejdet med Børn og Unge, Socialministeriets kvalitetsprojekt på anbringelsesområdet.

Undersøgelsen er gennemført af docent Jill Mehlbye. Studentermedarbejder Louise Scheel Thomassen har medvirket i dataindsamlingen.

Jill Mehlbye
September 2005

Indhold

1 Konklusioner med opmærksomhedspunkter	7
1.1 Hvorfor fokus på anbringelser hos slægt?.....	7
1.2 Socialrådgivernes holdninger til anbringelse hos slægt	9
1.3 Sagsgange ved anbringelse hos slægt	10
1.4 Styrker og svagheder ved anbringelse hos slægt	14
1.5 Slægtsanbringelse – hvornår og under hvilke betingelser?	16
1.6 Yderligere studier af anbringelser hos slægt	18
 2 Om undersøgelsen af slægtsplejeanbringelser	 21
2.1 Hvorfor fokus på slægtsanbringelser?	21
2.2 Undersøgelsens formål, problemstillinger og datagrundlag	23
 3 Visitationen til slægtsanbringelse.....	 26
3.1 Socialrådgivernes holdninger til slægtsanbringelse	26
3.2 Hvorfor anbringes børnene og hos hvem?	29
3.3 Det er ofte familien selv, der tager initiativet	33
3.4 Hvorfor og hvorfor ikke kan en slægtsplejefamilie være en god løsning?	37
3.5 Der er ikke altid tale om en grundig undersøgelse af barnets situation	39
3.6 Godkendelsesprocedurerne er ikke altid optimale	41
3.7 Der udarbejdes ikke nødvendigvis en formaliseret samværsaftale	42
3.8 Omkostningerne er vidt forskellige	43
 4 Børnenes og de unges udbytte af slægtsplejeanbringelsen.....	 44
4.1 Barnet indgår som en naturlig del af familien.....	44

4.2 Socialrådgiverne vurderer, at børnene gør fremskridt.....	45
4.3 Familien synes, at børnene virker gladere	46
4.4 Børnene selv oplever øget trivsel	47
4.5 Effekt af anbringelsen på længere sigt	50
 5 Problemstillinger i anbringelsesforløbet	52
5.1 Samvær er godt men kan også give anledning til problemer	52
5.2 Jalousi og loyalitetskonflikter	55
5.3 Konflikter i familien er svære at tackle	57
5.4 Der stilles store krav til slægtsplejens kompetencer.....	58
 6 Tilsyn og vejledning under anbringelsen	63
6.1 Varierende grad af tilsyn med barnet i slægtsplejen.....	63
6.2 Slægtsplejens udbytte af tilsynet.....	65
6.3 De interviewede unges kontakt til det professionelle system.....	68
 7 Opsamling: Styrker og svagheder ved slægtsplejeanbringelse	70
7.1 Styrker	70
7.2 Svagheder	71
 Litteraturliste	74
 English Summary	77
 Noter.....	84

1 Konklusioner med opmærksomhedspunkter

1.1 Hvorfor fokus på anbringelser hos slægt?

Gennem den senere tid har der været en del debat og fokus på det hensigtsmæssige i at øge antallet af anbringelser hos slægt.

I Danmark har vi spurgt os selv om, hvorfor vi ikke i samme grad som en række andre lande anbringer børn hos slægtninge, når en anbringelse fra hjemmet kommer på tale.

Der er meget lidt dansk forskning på området, mens der især i USA, hvor slægtsanbringelser anvendes i større omfang, er en del forskning.

Manglen på dansk forskning har ført til den pilotundersøgelse, som foreliggende rapport er funderet på. Undersøgelsen er baseret på kvalitative studier.

Det er især interessant at se nærmere på slægtsplejeanbringelser i en dansk sammenhæng, fordi udenlandske studier påviser, at der skulle være en række fordele ved anbringelse hos slægten. Disse fordele kan dog være kulturfæghængige, og de samme forhold eller fordele viser sig ikke nødvendigvis i danske slægtsanbringelser. Det vil desuden være af betydning, hvilke problemkomplekser der er forbundet med de børn, der anbringes hos slægten.

Tidligere undersøgelser viser, at børn anbragt hos slægt oftere har kontakt med forældrene end børn anbragt i almindelige plejefamilier, ligesom slægtsplejeforældre også oftere oplyser, at de føler sig tæt knyttet til barnet. Undersøgelser viser desuden, at anbringelser hos slægt er relativt mere stabile end anbringelser af børn anbragt i almindelig familiepleje. Samlet set synes undersøgelserne at pege i retning af, at børn i slægts-

pleje i højere grad bevarer kontakten til egne biologiske forældre, at stabiliteten er større med færre sammenbrud af plejeforholdet, og at der er bedre mulighed for barnet for at blive i eget miljø, ligesom børnene synes at udvikle sig mindst lige så godt som i andre plejefamilier.

Regeringens ønske om at fremme anbringelse hos slægt, hvor det er muligt, afspejles i anbringelsesreformen (LBK nr. 97 af 17/02/2005). I anbringelsesreformen formuleres muligheden for at anbringe børn og unge i netværksplejefamilier, som er familier, der alene godkendes som konkret egnede til det pågældende barn (jf. § 49 stk. 2). Netværksfamilie omfatter anbringelse hos slægt og hos andre i barnets netværk såsom hos en nabo, en lærer eller en pædagog. Det afgørende er, at der er en allerede eksisterende følelsesmæssig relation mellem barn og netværksplejefamilie.

Målgruppen for netværksplejefamilier er børn og unge, der ellers ville være blevet anbragt i almindelig familiepleje. Videre hedder det i anbringelsesreformen, at netværksfamilier ikke vil kunne godkendes til børn og unge med omfattende støtte eller behandlingsbehov, således at børnene efter normal praksis skulle anbringes på specialinstitution eller et særligt opholdssted.

De kommende år kan vi således forvente en stigning i antallet af netværksanbringelser, herunder anbringelse i pleje hos slægten, som er i fokus i den foreliggende undersøgelse. Det er derfor vigtigt, at socialrådgiverne i familieafdelingerne landet over har gode forudsætninger for at håndtere denne anbringelsestype, og at der foretages de bedst mulige faglige vurderinger og efterfølgende foranstaltninger af hensyn til det enkelte barns behov.

Hovedformålet med den foreliggende undersøgelse er at opnå en viden om praksis i kommunerne omkring slægtsanbringelse, og at få undersøgt socialrådgivernes vurderinger af og erfaringer med anbringelser hos slægt samt familiernes egne erfaringer med henblik på at videreformidle denne viden og disse erfaringer til fagfolk, der arbejder med anbringelser af børn og unge.

Der er tale om en kvalitativ undersøgelse i form af interview med 17 socialrådgivere i samlet set syv familieafdelinger, fem slægtsplejefamilier, tre unge i 12-13-års-alderen og en forælder. Den kvalitative empiriske un-

dersøgelse er suppleret med litteraturstudier fra de nordiske og de angelsaksiske lande (USA og England).

Der er tale om et pilotstudie som grundlag for en evt. efterfølgende større undersøgelse af netværksplejefamilier.

Undersøgelsen er gennemført i 2004 og 2005, og der er tale om en undersøgelse med baggrund i den gældende lovgivning, før anbringelsesreformens ikrafttræden 1. januar 2006.¹

1.2 **Socialrådgivernes holdninger til anbringelse hos slægt**

De interviewede socialrådgivere oplyser, at det i socialforvaltningerne i mange år nærmest har været »bandlyst« at visitere børn og unge til anbringelse i slægtspleje, når et barn eller en ung skulle anbringes uden for hjemmet, uden at det har været formuleret skriftligt.

Det opfattedes som en dårlig idé, fordi hvis fx bedsteforældrene, som er dem børnene typisk anbringes i slægtspleje hos, ikke har været tilstrækkelig kompetente forældre til egne børn, kan det være svært at forestille sig, at de vil kunne være gode plejeforældre for deres børnebørn.

Socialrådgiverne giver i interviewene udtryk for en fortsat skepsis over for anbringelse hos slægt og familie, fordi det er socialrådgivernes vurdering, at de slægtsplejefamilier, som har taget børn i pleje, ikke altid fremtræder som særlig ressourcestærke – tværtimod. Der er i stedet typisk tale om slægtsplejefamilier, som også har været præget af større eller mindre sociale problemer, men som alligevel har klaret sig lidt bedre end de biologiske forældre socialt og arbejdsmæssigt set.

Der gives i interviewene med socialrådgiverne imidlertid også udtryk for, at der gennem de sidste par år har været en stigende opmærksomhed på muligheden for anbringelse hos slægt, når et barn stod foran en anbringelse. I et par kommuner har familieafdelingens socialrådgivere desuden pligt til at undersøge muligheden for slægtsplejeanbringelse, når et barn eller en ung skal anbringes uden for hjemmet.

1.3 Sagsgange ved anbringelse hos slægt

I de opridsede anbringelser, som udgør samlet set 25 anbringelser, og som socialrådgiverne fortæller uddybende om som konkrete eksempler på slægtsanbringelser, fremgår det, at anbringelserne især skyldes problemer hos forældrene, og især misbrugsproblemer. I de pågældende anbringelser er der typisk tale om, at socialrådgiverne forventer, at anbringelsen varer det meste eller hele barnets opvækst.

Selve visitationen til slægtsplejeanbringelse forløber noget anderledes i forhold til andre typer af anbringelser.

Med baggrund i interviewene med socialrådgiverne kan følgende konkluderes omkring visitationen til anbringelse i pleje hos slægten.

- *Der kan være tale om en uformel privat aftale om periodisk aflastning, der ændres til en offentlig foranstaltet plejeanbringelse*

Dette skal forstås på den måde, at når en slægtsplejeanbringelse er kommet på tale, har forældrene (der er ofte tale om en enlig mor), allerede længe brugt familiemedlemmer som aflastning, når det kneb for forældrene selv at tage tilstrækkelig vare på deres barn på grund af deres egne personlige problemer, uden at det offentlige har været involveret i denne aftale. Det kan således også betyde, at den pågældende slægt bor tæt på barnets biologiske forældre.

I det øjeblik en anbringelse bliver aktuel, presser såvel familie som de biologiske forældre på, for at barnet anbringes hos den del af slægten, som allerede længe har passet barnet, når forældrene ikke selv magtede pasningen.

Der bliver derfor ikke altid tale om en formel visitation på basis af en grundig undersøgelse (jf. § 38) af barnet og dets forhold forud for anbringelsen, som tillige ofte iværksættes hurtigt, fordi en akut situation i familien gør det nødvendigt.

Der er også eksempler på, at en helt privat aftalt anbringelse eller aflastning formaliseres på forældrenes eller plejefamiliens eget initiativ med henblik på bevilling af udgifter til kost og logi samt evt. plejevederlag til plejefamilien.

Et eksempel er en enlig mor med misbrugsproblemer, som i virkeligheden længe ikke har haft sit barn boende hos sig, fordi hun ikke magtede

pasningen af barnet. I stedet har barnet opholdt sig meget hos sine morforældre. Da moderens misbrug tiltager og familieafdelingen vurderer, at en anbringelse af barnet uden for hjemmet er nødvendig, fortæller familien familieafdelingens socialrådgiver, at barnet i realiteten allerede opholder sig meget hos morforældrene, og de giver udtryk for et stærkt ønske om, at barnet anbringes hos morforældrene. Socialrådgiveren er lidt usikker på, hvorvidt det er en god idé, da morforældrene er ældre mennesker, som ikke har været på arbejdsmarkedet længe, og som har fået førtidspension. Socialrådgiveren vælger alligevel at anbringe barnet hos bedsteforældrene, fordi familien presser på for at få denne løsning, og fordi det er svært at indhente familiens accept på en anden anbringelse.

Et andet eksempel er to meget unge forældre, som familieafdelingens socialrådgiver beskriver som meget umodne. Forældrene går fra hinanden, og moderen får forældremyndigheden over barnet, men hun magter ikke opgaven som forælder, fordi hun er meget ung og umoden. Morforældre og moderens bror og dennes kone har støttet forældrene – og senere moderen, da hun blev alene med barnet – meget i pasningen af barnet og i praktiske gøremål i dagligdagen, som rengøring, tøjvask m.m. Alle i familien, inkl. barnets far, er enige om, at det er bedst, at barnet anbringes. Barnet anbringes hos broderen og dennes kone. Socialrådgiveren undersøger ikke andre muligheder, da familien er meget opsatte på denne løsning.

- *Der er ikke tale om en dyberegående undersøgelse af barnets forhold inden anbringelsen*

Da det i realiteten kan være en beslutning, der allerede er taget i familien, betyder det, at der fra familieafdelingens side ikke altid foretages en grundig undersøgelse af barnets forhold, inkl. indhentning af oplysninger fra skole, institution m.m. (jf. kravene til en § 38-undersøgelse). Socialrådgivernes egne forklaringer er, som nævnt ovenfor, at beslutningen i praksis tages af og er taget af familien, som allerede har iværksat pasningen uformelt i weekender, når biologiske forældre, typisk fordi de er misbrugere, ikke magtede pasningen af barnet.

Problemet er, at der, set ud fra undersøgelsens resultater, kan være tale om, at det er børn og unge med alvorlige personlige problemer, der anbringes hos slægten. Spørgsmålet er, om der ikke – også ved slægtspleje-

anbringelser – altid er behov for en grundig undersøgelse af barnets forhold, ligesom ved andre typer af anbringelser, med henblik på at afklare barnets situation og behov for hjælp, samt om slægtsplejeanbringelse er den optimale indsats set ud fra barnets behov (jf. også lovens krav i § 38). I sidste ende handler det også om barnets retssikkerhed, og om at den løsning, de voksne i familien mener, er en god løsning, ikke nødvendigvis behøver at være det set ud fra barnets side og ud fra barnets behov. Omvendt skal undersøgelsens grundighed også ses i lyset af, at »undersøgelsen må ikke være mere omfattende, end formålet tilsiger« (jf. §38 stk.5).

- *Godkendelsesprocedurerne er ikke ligeså grundige eller på samme niveau som ved almindelig familieplejeanbringelse*

Da anbringelserne, i form af aflastninger i kortere eller længere perioder, ofte allerede uformelt er etableret af familien selv uden om den offentlige forvaltning (som de i øvrigt ikke nødvendigvis har fået tilladelse til af den stedlige kommune jf. Serviceloven § 64), er der ikke altid tale om en grundig godkendelsesprocedure af de kommende slægtsplejeforældre, sådan som det sker ved en almindelig familieplejeanbringelse. Der er, ifølge de interviewede socialrådgivere, heller ikke altid tale om en vurdering af alternativer, da der – så længe, der ikke er tale om tvangsanbringelse – ikke synes at være mulighed for alternativer, da familien er fast besluttet på den løsning, de selv fremlægger, og ikke kan motiveres for andre løsninger.

De sociale myndigheders beslutning bliver taget efter et hjemmebesøg i den kommende slægtspleje eller i sjældnere tilfælde efter en enkelt samtale på socialrådgiverens kontor.

Flere af de interviewede socialrådgivere, der har erfaringer med anbringelser i slægtspleje, er imidlertid i tvivl om, hvorvidt de effektuerede anbringelser i slægtspleje altid har været en god løsning for barnet, eller om barnet havde været bedre anbragt et andet sted.

Deres tvivl begrundes dels i, at slægtsplejefamilien ikke altid fremtræder som særlig ressourcestærk, dels i at familien aldrig ville kunne godkendes som almindelig plejefamilie. Desuden kan der være forhold, der skjules for dem, fordi familien lukker sig omkring sig selv, hvilket gør vurderingen af familiens egnethed særlig vanskelig.

Et eksempel er det barn, hvor socialrådgiverens indtryk er, at plejemoderen har svært ved at takle pigens problemer, men hvor plejemor og biologisk mor har dannet alliancer, hvor problemerne tilsyneladende skjules, også omkring moderen og dennes til tider problemfyldte kontakt med sit barn. Kommunen har givet plejemoderen flere advarsler om, at der skal være mere åbenhed fra hendes side om, hvad der foregår omkring mor og barn, men uden særlig effekt. Socialrådgiveren vil dog ikke flytte barnet, da barnet er meget følelsesmæssigt knyttet til sin plejemor.

Ifølge anbringelsesreformen skal netværksplejefamilien (jf. § 49, stk. 2) »være godkendt som konkret egnede i forhold til et bestemt barn eller en bestemt ung af den anbringende kommune«. Spørgsmålet er imidlertid, hvor grundig denne undersøgelse skal være for at sikre, at familien har de nødvendige forudsætninger for at imødekomme barnets behov for hjælp og støtte.

- *Der er ikke altid udarbejdet en formaliseret samværsaftale*

I nogle tilfælde er der opmærksomhed på, at der udarbejdes en samværsaftale mellem biologiske forældre og slægtspleje, i andre er der ikke. Alle socialrådgiveres erfaringer er, at det kan være svært at styre samværet, også selv om der er udarbejdet en samværsaftale. Det gælder især, hvis de to familier bor tæt på hinanden. Her bliver det let børnene, der overlades til selv at styre samværet. Det er et problem, hvis det er psykisk belastende for barnet at se sin mor, fx hvis hun er misbruger, ellers hvis barnet kommer i en loyalitetskonflikt mellem biologiske forældre og slægtsplejeforældre og hele tiden søger at gøre begge parter tilfredse.

- *Omkostningerne er vidt forskellige*

På spørgsmålet om, hvordan slægtsplejefamilierne honoreres, viser der sig at være store forskelle fra kommune til kommune. I nogle tilfælde, og det er det hyppigste, får slægtsplejefamilien alene kost og logi dækket. I enkelte tilfælde får slægtsplejefamilien op til fire gange plejevederlag. Omkostningsniveauet synes således mere afhængig af, hvilken kommune det drejer sig om, frem for de krav, der stilles til familien i forhold til at varetage barnets behov for støtte og hjælp (jf. § 38-undersøgelsen).

1.4 **Styrker og svagheder ved anbringelse hos slægt**

Der kan på basis af undersøgelsen opridses følgende *styrker* ved anbringelse hos slægt.

- En klar fordel er, at barnet og den unge har lettere ved at bibeholde sin kontakt til familie og slægt, fordi det fortsat er en del af familien. Barnet deltager naturligt i familiesammenkomster omkring jul, påske og ved særlige højtideligheder, samt i den almindelige daglige omgang ved familiebesøg hos hinanden. Barnet undgår derved at skulle forholde sig til en ny familie, som det ville være tilfældet ved en almindelig plejefamilieanbringelse.
- En anden særlig nævnt fordel er de tætte følelsesmæssige relationer, hvor bedsteforældre og mostre, onkler og tanter giver udtryk for, at de ikke bare holder af barnet, de elsker det, og er parate til at »kæmpe som løver« både for at beholde det, og for at barnets tarv varetages bedst muligt.
- I de tilfælde, hvor slægtsplejefamilien bor tæt på biologiske forældre, nævnes især fordelene, både fra socialrådgivernes side og fra slægtsplejeforældrenes side, ved at barnet har mulighed for at blive i sit lokalmiljø. Det betyder, at barnet kan forblive i sin skole, kan beholde evt. fritidsaktiviteter, og ikke mindst kan beholde sine kammerater.
- Sidst, men ikke mindst, er det en fordel, set fra barnets/den unges side, at det er lettere for barnet/den unge at fortælle kammeraterne i skolen og i fritiden m.m., at han/hun bor hos sine morforældre, tante m.m. end, at han/hun bor i en plejefamilie. Det vil sige, at barnet/den unge får et mere positivt selvbillede, idet slægtsplejeanbringelse, set fra omverdenens side, ikke opfattes som en offentlig foranstaltning, fordi barnet bor hos noget familie.

Der viser sig i undersøgelsen også at være en række *svagheder* ved anbringelse hos slægt:

- Når barnet anbringes tæt på biologiske forældre kan samværet med biologiske forældre (ofte mor) blive svært at styre, og helt uigennemskueligt for socialrådgiveren. I de tilfælde, hvor det dermed i praksis bliver

barnet, der overlades til at styre samværets omfang og hyppighed, kan det, ifølge socialrådgivernes og de unges egne vurderinger, sætte den unge/barnet i en urimelig stor loyalitetskonflikt.

- Det sker, at der etableres alliancer mellem biologiske forældre og slægtsplejeforældre. Det betyder, at det er meget sparsomt, hvad socialrådgiveren får at vide om barn og om biologiske forældre samt om plejeforældrene. Der kan dermed være vigtige forhold i familierne og omkring barnet, som socialrådgiveren ikke nødvendigvis får indsigt i, hvilket gør tilsynet og supervisionen af slægtsplejefamilien vanskelig og kan betyde, at barnet ikke får den hjælp, det har behov for.
- De tætte følelsesmæssige bånd betyder også, ifølge socialrådgiverne, at det kan være svært for slægtsplejefamilien at have den nødvendige følelsesmæssige distance, ligesom de heller ikke har de faglige (professionelle) forudsætninger, for at kunne vurdere og handle på barnets problemer. Eksempelvis er der i en af de interviewede slægtsplejefamilier tydelige tegn hos barnet på psykiske problemer, som kommer til udtryk i psykosomatiske problemer, som slægtsplejen slet ikke tolker som tegn på, at barnet har psykiske problemer. Der er samtidig tale om en familie, hvor interviewene med henholdsvis socialrådgiver og plejemor afslører, at socialrådgiveren på ingen måde »ved alt«, fordi plejefamilie og mor skjuler problemerne for socialrådgiveren.
- Der ses eksempler på, at følelsesmæssige konflikter i familien forstærkes og bruges mod den biologiske mor, som ved anbringelse af sit barn viser sin familie, at hun ikke magter opgaven, hvilket bruges som magtmiddel mod hende og stempler hende i forhold til resten af familien. Konsekvensen er, at det kan blive svært for hende at få lov til at have regelmæssig kontakt med sit barn, også selv om det er aftalt med socialrådgiveren ved anbringelsen hos slægten.
- Da der er tætte følelsesmæssige relationer mellem barn og slægtsplejeforældre (og forældre) er det svært at afbryde plejeanbringelsen hos slægt, selv om det ikke er en optimal løsning for barnet. Nogle af de interviewede socialrådgivere er således stærkt i tvivl om, hvorvidt det i alle tilfælde har været en god anbringelse set ud fra barnets behov, men selv om de i den anledning selv har haft konflikter med slægtsplejeforældrene, lader de barnet blive i slægtsplejefamilien, »fordi der er tale

om tætte følelsesmæssige relationer mellem barn og plejefamilie«. Hvis socialrådgiverne vurderer, at barnet bør anbringes et andet sted, fordi plejeanbringelsen hos slægt ikke forløber godt, vil det formodentligt desuden, som socialrådgiverne påpeger det, være nødvendigt at iværksætte en tvangsanbringelse fordi familien vil modsætte sig en flytning af barnet til en anden type anbringelse.

- Endelig kan der være tale om gamle slægtsplejeforældre, når barnet anbringes hos bedsteforældre, hvilket også vil sige, at der ved anbringelsen ses bort fra aldersreglen (maks. 40 år mellem plejeforældres og barns alder). I disse tilfælde er socialrådgiverne usikre på, hvorvidt bedsteforældrene som slægtsplejeforældre på længere sigt (når de bliver ældre) kan magte opgaven, fx når en 9-årig anbringes hos en 60-årig bedstemor.
- Hyppigheden af tilsynet og vejledningen med slægtsplejefamilierne er for sjældne både ifølge socialrådgiverne og slægtsplejeforældrene. Socialrådgiverne og familierne giver udtryk for, at der foretages ét måske to tilsynsbesøg i løbet af et år. En enkelt socialrådgiver giver udtryk for, at hun aldrig har besøgt slægtsplejefamilien i deres eget hjem, og kun har haft samtaler med dem på kontoret.

1.5 **Slægtsanbringelse – hvornår og under hvilke betingelser?**

Ud fra den foreliggende undersøgelse, og på basis af tidligere gennemførte undersøgelser, må det konkluderes, at der er mange styrker ved slægtsplejeanbringelser, men også en række problemer, som må være opmærksomhedspunkter for socialrådgiveren, når hun/han står over for beslutningen, hvorvidt et barn skal anbringes hos medlemmer af familien/slægten eller i en anden type anbringelse.

Ud fra den foreliggende undersøgelse, kan der peges på følgende opmærksomhedspunkter:

- *En grundig undersøgelse af barnet og dets forhold.* Selv om der er tætte følelsesmæssige bånd til evt. slægtsplejefamilie eller netværksplejefamilie som et godt bærende element og et godt argument for anbringelse

hos slægten, er det vigtigt at gennemføre en grundig undersøgelse af barnets forhold og især de indbyrdes relationer i slægten. Dels for at sikre, at det er den rigtige anbringelse, så det ikke alene er slægtens stemme, der tæller i beslutningen om, hvor barnet skal anbringes, men også en professionel vurdering af, hvad der er bedst for barnet også på længere sigt. Dels for at kunne gøre det klart for plejeforældrene, hvilke problemer barn og biologiske forældre har, og dermed hvilke krav der stilles til plejefamilien om samarbejde og støtte til barnet, og for at sikre støtte til barn, forældre og slægtspleje i omsorgen for barnets udvikling, herunder evt. supplerende foranstaltninger over for barn og forældre.

- *Grundige godkendelsesprocedurer af slægt som plejefamilie.* Børn, der overvejes anbragt i slægtspleje, kan have svære sociale og personlige problemer grundet en vanskelig og problemfyldt opvækst, hvor problemerne i familien og forældrenes omsorgssvigt har været mere eller mindre skjulte, fordi familien har hjulpet forældrene med pasningen af barnet. Det er derfor et væsentligt spørgsmål ved anbringelse hos slægt, at det vurderes, hvor store vanskeligheder barnet har, og om slægtsplejeforældrene magter at drage tilstrækkelig omsorg for barnet, såfremt barnet har alvorlige eller mindre sociale og følelsesmæssige problemer.
- *Tæt tilsyn og supervision.* Netop fordi enhver anbringelse rummer problemer, og fordi anbringelsen er valgt grundet tætte følelsesmæssige relationer, er det vigtigt med tæt tilsyn og supervision af plejefamilien, så de kan støtte og hjælpe barnet mest hensigtsmæssigt samt sikre et godt samarbejde med barnets forældre. Fordi det er familie, der har barnet i pleje, behøver plejeopgaven ikke at blive lettere. Endelig er socialrådgiverens samtaler med barnet væsentlige med henblik på at indhente oplysninger om, hvorvidt barnet trives i familien og om, hvorvidt der er særlige problemer, der gør sig gældende set ud fra barnets synspunkt. Hvor hyppigt tilsynet er nødvendigt bør overvejes grundigt fra anbringelse til anbringelse. Et årligt tilsynsbesøg med samtale med barnet (jf. §55 stk.2 i anbringelsesreformen) er ikke nødvendigvis altid tilstrækkeligt, når der er tale om en ikke – faglig uddannet familie med et barn med måske store vanskeligheder.
- *Skriftlige samværsaftaler.* Der bør udarbejdes klare retningslinjer for samværet med biologiske forældre i en samværsaftale, hvor det aftales

skriftligt, hvordan barnets kontakt med forældrene sikres, samt hvor og hvor tit barnet skal se sine biologiske forældre, så det ikke bliver barnets ansvar at styre kontakten måske under pres fra forskellig side, men at der ud fra en professionel vurdering tages mest muligt hensyn til barnets tarv i kontakten med de biologiske forældre.

Kort sagt, selv om der er tale om en slægtsanbringelse, er det vigtigt, at det er socialrådgiveren, og ikke barn eller andre i slægten eller netværket, der alene styrer vilkårene for barnets anbringelse.

Endelig kan der med baggrund i undersøgelsen sættes spørgsmålstegn ved, i hvor vid udstrækning forældremyndighedsindehaveren, forud for den egentlige slægtsplejeanbringelse, har sikret sig den fornødne plejetilladelse (jf. §64 stk. 3 i serviceloven) i de perioder, hvor barnet har opholdt sig så meget hos noget familie, at der i realiteten har været tale om et egentlig plejeforhold. En problemstilling som socialrådgiveren måske bør have øget opmærksomhed på i sit arbejde af hensyn til barnets retssikkerhed.

1.6 Yderligere studier af anbringelser hos slægt

Den foreliggende rapport er primært baseret på et kvalitativt studie af slægtsplejeanbringelser i form af interview med socialrådgivere og med nogle få slægtsplejefamilier, børn og forældre.

Undersøgelsen har kunnet pege på en række problemstillinger samt styrker og svagheder ved slægtsplejeanbringelse. Der er tale om en kvalitativ analyse af slægtsplejeanbringelser til brug for socialrådgiverne i deres faglige vurderinger af, hvorvidt en slægtsplejeanbringelse er hensigtsmæssig i forhold til børn, der står foran en anbringelse, behovet for supplerende støtteforanstaltninger, samt hvilke forhold socialrådgiveren bør være opmærksom på ved en slægtsplejeanbringelse.

Der er derimod ikke tale om et større statistisk repræsentativt studie baseret på en større datamængde, og ej heller fx en mere systematisk sammenligning mellem slægtsanbragte børn i forhold til børn anbragt i almindelig familiepleje. Der er således meget, der peger i retning af, at mange af de problemstillinger, der gør sig gældende ved anbringelse hos slægt også

ses ved almindelig familieplejeanbringelse, men da vi ikke har gennemført denne type undersøgelse, ved vi det ikke, ligesom vi heller ikke ved, hvad der er bedst: slægtsanbringelse eller almindelig familieplejeanbringelse set ud fra barnets tarv på langt og kort sigt.

Da vi i de kommende år kan forvente en kraftig stigning i antallet af slægtsplejeanbringelser, bør anbringelse af børn hos slægten gøres til genstand for grundigere studier for at sikre, dels at der opstilles klarere kriterier for, hvornår henholdsvis anbringelse hos slægt eller anden type anbringelse (herunder andre typer af netværksanbringelser) skal vælges, dels at rammerne for anbringelsen (tilsyn, supervision, samværsaftaler m.m.) er de bedst mulige for at sikre en positiv effekt af anbringelsen.

Følgende studier kan foreslås:

- En forløbsundersøgelse af tre større grupper af børn og unge, dvs. børn og unge, som er anbragt henholdsvis i slægtsfamiliepleje, i anden netværksplejefamilie og i almindelig familiepleje med henblik på sammenlignende studier. Gruppen af børn vælges ud fra ønsket om en geografisk og aldersmæssig spredning, da en antagelse kunne være, at der er forskelle såvel i visitationen til som forløbet af slægtsplejeanbringelsen afhængig af, hvor i landet anbringelsen sker, børnenes alder, når de bliver anbragt samt hvor svære problemer børnene har, når de anbringes. Målet er at vurdere effekten af forskellige typer af anbringelser.
- En landsdækkende tværsnitsundersøgelse af socialrådgivernes praksis med hensyn til, hvor ofte, hvornår, og under hvilke betingelser børn og unge anbringes henholdsvis i slægtspleje, i anden netværkspleje og i almindelig familiepleje. Det skal dels undersøges, i hvor vid udstrækning anbringelsesreformens mulighed for netværksanbringelser anvendes, dels hvorvidt der er regionale forskelle på muligheden for netværksanbringelser (er der nogle i familien, der kan og vil påtage sig ansvaret for barnet), og endelig hvorvidt rammerne (tilsyn, aftaler, økonomi m.m.) for netværksanbringelser er forskellige.
- En større interviewundersøgelse med børn og unge anbragt i slægtspleje (og anden netværkspleje), således at børnenes perspektiv på slægtspleje kommer mere i fokus.
- En større interviewundersøgelse af slægtsplejeforældre og biologiske forældre med henblik på, hvorvidt den foreliggende pilotundersøgelses

problemstillinger generelt gør sig gældende, og i hvilke situationer og under hvilke vilkår, samt hvordan evt. problemer omkring slægtspleje-anbringelse (og anden netværksanbringelse) kan imødegås.

2 Om undersøgelsen af slægtsplejeanbringelser

2.1 Hvorfor fokus på slægtsanbringelser?

Gennem den senere tid har der været en del debat og fokus på det hensigtsmæssige i at øge antallet af slægtsanbringelser. I Danmark har vi spurgt os selv om, hvorfor vi ikke i samme grad som i en række andre lande anbringer børn hos slægtninge, når en anbringelse uden for hjemmet kommer på tale.

Der er meget lidt dansk forskning på området, mens der især i USA er en stadig øget brug af slægtsanbringelser bl.a. grundet stadig stigende omkostninger til børn og unge-forsorgen, og fordi slægtsanbringelser er forholdsvis »billige« løsninger. I takt med den øgede brug af slægtspleje er der også øget opmærksomhed på kvalificering af slægtspleje i familierne, herunder også et kvalificeret tilsyn og derfor også en del forskning (jf. Little 2000).

Manglen på dansk forskning har ført til den pilotundersøgelse, som foreliggende rapport er baseret på. Undersøgelsen består i interview med 17 socialrådgivere i syv familieafdelinger, fem slægtsplejeforældre, tre børn i slægtspleje og en biologisk mor.

Ønsket om at fremme anbringelse hos slægt, hvor det er muligt, afspejles i anbringelsesreformen gældende fra januar 2006 (LBK nr. 97 af 17/02/2005 § 49, stk. 1 og 2), hvor der sættes fokus på muligheden for netværksanbringelse herunder slægtspleje, når et barn skal anbringes.

I anbringelsesreformen formuleres muligheden for at anbringe børn og unge i netværksplejefamilier, der alene godkendes som konkret egnede til det pågældende barn.

Udtrykket netværksplejefamilier anvendes, fordi der også kan være tale om anbringelse hos andre i barnets netværk såsom hos en nabo, en lærer eller en pædagog. Det afgørende er, at der er en allerede eksisterende følelsesmæssig relation mellem barn og netværksplejefamilie.

Det hedder således i bemærkningerne til lovforslaget (Lov 8- 06/10/ 2004):

Hvis den personlige relation mellem familien og barnet eller den unge er afgørende for, at denne familie vælges som anbringelsessted, er der tale om en netværksanbringelse.

Videre hedder det:

»I kommunernes vurdering af, om der er tale om en plejefamilie, der skal godkendes som generelt egnet, eller om der er tale om en netværksplejefamilie, er det afgørende, at der lægges vægt på den personlige relation mellem plejefamilien og barnet eller den unge«.

og at

»...det generelle egnedetskriterium ikke altid er velegnet, når der er tale om netværksanbringelser. I netværksanbringelser kan barnets kontakt til og relation til familien have større betydning end eksempelvis familiens alder og uddannelsesmæssige baggrund«.

Det betyder, at der fremover opereres med tre forskellige typer af plejefamilier – netværksanbringelse, almindelig familieplejeanbringelse og privat familieplejeanbringelse – med hver deres godkendelseskrav.

Selv om der er tale om en slægtsanbringelse – eller som det hedder i lovteksten en *netværksanbringelse* – stilles der følgende krav til familien, nemlig:

»at familien skal have de fornødne ressourcer til at give det konkrete barn eller den unge den støtte og omsorg, som barnet eller den unge har behov for, evt. suppleret med den nødvendige professionelle behandling udefra«.

Målgruppen for netværksplejefamilier er børn og unge, der ellers skulle have været anbragt i almindelig familiepleje. Videre hedder det i lovforslaget, at netværksfamilier ikke vil kunne godkendes til børn og unge med omfattende støtte eller behandlingsbehov, således at de efter normal praksis skulle anbringes på specialinstitution eller et særligt opholdssted.

I forlængelse af loven kan der således de kommende år forventes en stigning i antallet af netværksanbringelser, herunder pleje hos slægt.

Det er derfor vigtigt, at socialrådgiverne i familieafdelingerne landet over, er rustet til at håndtere denne anbringelsestype med henblik på at etablere de bedst mulige rammer for de børn og unge, der visiteres til slægtsplejeanbringelse.

Denne publikation sætter fokus på fordele og ulemper ved slægtsanbringelser, samt hvilke særlige problemstillinger socialrådgiverne i familieafdelingerne skal være opmærksomme på, når en slægtsanbringelse overvejes.

2.2 **Undersøgelsens formål, problemstillinger og datagrundlag**

Formål

Hovedformålet med pilotundersøgelsen er at indhente viden om praksis i kommunerne omkring slægtsanbringelse, og at få undersøgt socialrådgivernes vurderinger af og erfaringer med slægtsanbringelser samt familiernes egne erfaringer med henblik på at videreformidle denne viden og disse erfaringer til fagfolk, der arbejder med anbringelser af børn og unge.

Der er tale om en kvalitativ undersøgelse, og der er tale om et pilotstudie, som grundlag for en evt. større undersøgelse.

Problemstillinger

Den overordnede problemstilling er at afdække fordele og ulemper ved slægtsanbringelser, samt evt. særlige problemstillinger ved anbringelse i slægtspleje.

I undersøgelsen sættes fokus på følgende spørgsmål:

- Hvilke holdninger er der blandt socialrådgiverne i familieafdelingerne til anbringelse af børn og unge i slægtspleje?
- Hvilke erfaringer har socialrådgiverne med slægtsplejeanbringelser?
- Hvad betinger valget af slægtsplejeanbringelse frem for anden anbringelse?
- Hvordan forløber visitationen til slægtsplejeanbringelse?
- Hvordan forløber selve anbringelsen?
- Hvilke evt. problemer er der forbundet med anbringelse i slægtspleje?

Datagrundlag

Indledningsvis er der gennemført en mindre litteraturundersøgelse. I litteraturstudierne indgår nordiske samt engelske og amerikanske undersøgelser. I udvælgelsen af litteratur er der især inddraget resultater fra empiriske undersøgelser med sammenlignings- og/eller kontrolgrupper, primært i form af sammenligninger mellem børn og unge anbragt i slægtspleje og børn og unge anbragt i familiepleje.

Hvad angår engelske og amerikanske undersøgelser (som der er flest af), skal der dog gøres opmærksom på, at der gør sig en række kulturforskelle gældende, som resultaterne må ses i lyset af, og som betyder, at undersøgelsesresultaterne ikke altid kan overføres til danske forhold.

Resultaterne fra litteraturstudierne står indrammet i tekstfelter relevante steder i rapporten til orientering for den interesserede læser.

Den empiriske undersøgelse tager udgangspunkt i interview med sagsbehandlere og børn og unge-konsulenter i syv forskellige familieafdelinger/familieafsnit repræsenterende fem omegnskommuner til København samt to familieafsnit i Københavns Kommune. I den videre tekst benævnes begge grupper som socialrådgivere, da begge grupper overvejende udgør uddannede socialrådgivere.

Nogle interview er gennemført som gruppeinterview, andre som individuelle interview. Samlet set er 17 socialrådgivere fra kommunernes familieafdelinger blevet interviewet. I hver af de deltagende kommuners familieafdelinger er der alene gennemført interview med socialrådgivere, der har erfaringer med slægtsanbringelser.

Men det er ikke mange erfaringer, de enkelte socialrådgivere har med slægtsanbringelser. Socialrådgiverne i undersøgelsen har typisk erfaringer fra en til to slægtsanbringelser, selv om de har været beskæftiget med området i både 10 og 15 år.

Det billede, der gives i en dansk undersøgelse (Lindemann og Hestbæk 2004) af, at i gennemsnit 5% af de anbragte børn i kommunerne er anbragt hos slægten, kan ikke genkendes i de undersøgte kommuner. Det kan skyldes, at den foreliggende undersøgelse er gennemført i hovedstadsområdet, idet ovennævnte undersøgelse også viste, at det især er de små landkommuner, som anvender slægtsanbringelser.

Samlet set gives der blandt de interviewede 17 socialrådgivere eksempler på 25 slægtsplejeanbringelser.

De anbragte børn og unge er overvejende anbragt hos slægt på moderens side. De er anbragt hos bedsteforældre samt hos kusiner og mostre og onkler samt i et tilfælde hos en af moderens veninder (som på denne måde repræsenterer en anden form for netværksanbringelse end slægtsanbringelse).

Blandt de 25 slægtsplejefamilier blev de 11 familier beskrevet og analyseret nærmere i interviewene og i fem af disse indvilgede slægtsplejeforældre og en biologisk mor i at deltage i et interview.

I de fem familier interviewedes tre unge, som på interviewtidspunktet var i 12-13-års-alderen. I alle tilfælde gennemførtes interviewet i slægtsplejefamilien, hvorfor en vis påvirkning af familiens tilstedeværelse ikke helt kan udelukkes.

Kontakten til de interviewede familier blev etableret gennem socialrådgiverne i de udvalgte familieafdelinger.

I analyserne af slægtsanbringelser indgår især anbringelse i slægtspleje grundet sociale og personlige problemer i familien og kun i lille omfang slægtsanbringelser grundet forældrenes dødsfald². Baggrunden for denne udvælgelse var, at der i pilotundersøgelsen ønskedes særlig fokus på barnets anbringelse hos slægt, når en anbringelse blev nødvendig grundet problemer i familien og på slægtsplejefamiliens og de biologiske forældres samarbejde omkring barnets udvikling og trivsel.

Undersøgelsen er gennemført i 2004 og 2005, dvs. før anbringelsesreformen trådte i kraft.

3 **Visitationen til slægtsanbringelse**

3.1 **Socialrådgivernes holdninger til slægtsanbringelse**

Socialrådgiverne i familieafdelingerne oplyser i interviewene, at det i mange år nærmest har været »bandlyst« inden for den sociale forvaltning at anbringe børn og unge i slægtspleje. Det opfattedes generelt som en dårlig idé ud fra betragtningen, at hvis fx bedsteforældrene ikke havde været tilstrækkelig gode forældre til egne børn, var det svært at forestille sig, at de ville kunne være gode plejeforældre for deres børnebørn. Hvad angår øvrige medlemmer i den øvrige slægt eller familie var det også ofte erfaringen, at disse oftest var i en lige så social belastet situation som de pågældende forældre, som skulle have anbragt deres barn, hvorfor de heller ikke havde forudsætninger eller ressourcer til at tage sig af et barn.

Socialrådgiverne har dog kun få erfaringer med slægtspleje, da det er forholdsvis sjældent, at børn og unge anbringes i slægtspleje. I henvendelsen til de syv familieafdelinger var målet alene at interviewe socialrådgivere med konkrete (aktuelle) erfaringer med slægtsanbringelse. I de syv familieafdelinger interviewedes, som nævnt i foregående afsnit, 17 socialrådgivere med samlet 25 slægtsanbringelser som erfaringsgrundlag.

I interviewene med socialrådgiverne giver de udtryk for bekymring for anbringelse i slægtspleje. Deres bekymringer er dels baseret på konkrete erfaringer med slægtspleje, dels på deres kendskab til børn og unge fra familier med alvorlige sociale og personlige belastninger (misbrug, psykiske lidelser, arbejdsløshed m.m.).

Socialrådgivernes argumenter for tilbageholdenhed med hensyn til anbringelse i slægtspleje er bl.a., at deres erfaring er, dels at der ofte er dårlige relationer og ofte direkte konflikter familiemedlemmerne indbyrdes i de svagt fungerende familier, dels at familieafdelingens samarbejde med disse familier ikke altid fungerer særligt godt.

Endnu et argument for at udvise tilbageholdenhed med hensyn til anbringelse i slægtspleje er, at socialrådgiverne føler sig usikre på, hvorvidt de får de nødvendige oplysninger om barnets/den unges udvikling og trivsel, når barnet/den unge er anbragt hos slægt, fordi familien udadtil næsten altid vil være solidarisk med hinanden – også selv om der er interne problemer i familien. Det gælder især fx bedsteforældre, hvor det er deres eget barn og barnebarn, de skal udtale sig om.

Der ses således en vis skepsis blandt socialrådgiverne over for anbringelse hos slægt og familie, en skepsis, der styrkes af, at det kun er få af de familier, de har kontakt med, som fremtræder som tilstrækkeligt ressourcestærke til at tage sig af et barn.

Der er i stedet ofte tale om familier, som gennemgående har været præget af sociale problemer gennem længere tid ofte gennem flere år, og hvor den del af familien, som har taget det pågældende barn i pleje, måske kun har klaret sig lidt bedre end den øvrige familie.

Flere socialrådgivere i den foreliggende interviewundersøgelse udtrykker derfor også bekymring over at skulle bruge slægten som plejefamilie, hvis målet for barnets skyld er at bryde et dårligt familiemønster.

En af de interviewede socialrådgivere:

»Det er jo ofte, at familiebaggrunden heller ikke er så god, så der ikke er ret meget at hente her, vil jeg sige.«

En socialrådgiver fortæller eksempelvis om en pige, der er anbragt hos sine bedsteforældre, som bor i samme etagebyggeri som barnets mor, hvilket betyder, at pigen kan løbe frem og tilbage imellem sin mor og sine bedsteforældre. Det er både godt og dårligt. Kontakten med moderen er vigtig, men kan også være belastende for barnet, hvis moderen har for mange problemer.

I det konkrete tilfælde vurderer socialrådgiveren, at det er karakteristisk for en stor del af barnets familie, herunder barnets mor, at de lever »sådan lidt spontant« og med meget lidt struktur på hverdagen, fordi de har svært ved at overskue deres hverdag. Pigen har dermed heller ikke nogen chance for at ændre på sit adfærdsmønster og de problemer, hun har, fordi hun, trods anbringelsen, alligevel opholder sig meget hos sin mor. I stedet adopterer og fastholdes hun i familiens mindre hensigtsmæssige livsmønstre.

Det påpeges fra flere socialrådgiveres side, at netop denne problemstilling betyder, at anbringelse hos slægt i flere sager aldrig kommer på tale. Slægten rummer ganske enkelt ikke nogen relevante alternativer til de biologiske forældre.

I en amerikansk undersøgelse i form af interview med 220 socialrådgivere (Berrick et al. 1999) påpeger socialrådgiverne, at de ønsker at fravælge slægtsanbringelse i følgende tilfælde: Hvor den øvrige familie og slægt også har svære sociale problemer, hvor der er dårlige relationer mellem slægt og biologiske forældre, hvor der er et mangelfuldt samarbejde mellem kommune og slægt, og hvor der desuden er mere eller mindre skjulte ønsker hos familier om at overtage barnet. Undersøgelsen viser også, at socialrådgiverne vurderer, at slægten ikke altid har evner til at sætte grænser over for de biologiske forældre, som dermed fx får ubegrænset adgang til (samvær med) barnet, også selv om det ikke er barnets tarv. Samme undersøgelse viser også, at socialrådgiverne alligevel fortsat vil anbringe børn hos slægtninge på grund af de familiemæssige bånd, selv om en del af slægtsplejefamilierne er under den standard, socialrådgiverne normalt har for plejefamilier.

Endelig er der aldersproblemet, som betyder en vis tilbageholdenhed fra socialrådgiverside over for at skulle anbringe et barn hos en anden del af familien. Der kan både være tale om, at de foreslåede slægtsplejeforældre er for gamle og om, at de foreslåede slægtsplejeforældre er for unge.

Der kan være tale om meget gamle plejeforældre, når forældrene – fx som det ofte er tilfældet – ønsker barnet anbragt hos deres egne forældre – hvilket også vil sige, at der ved en anbringelse må ses bort fra aldersreglen,

der kræver maksimum 40 år mellem barn og plejeforældre. Gamle plejeforældre betyder, at socialrådgiverne bliver usikre på, om plejeforældrene kan magte opgaven på længere sigt, når de bliver rigtig gamle, fx når en 9-årig anbringes hos en 60-årig bedstemor, hvor spørgsmålet bliver, hvordan vil hun kunne takle det, når hendes plejebarn kommer i puberteten?

Der kan også være tale om meget unge plejeforældre, fx når forældrene foreslår, at deres barn anbringes i pleje hos deres kusine eller fætter, hvor spørgsmålet bliver, om der snarere er tale om en storesøster og lillebror-relation end om en plejeforældrerelation.

I interviewene med socialrådgiverne gives der – på trods af betænkeligheder – dog udtryk for, at der gennem de sidste par år har været en stigende opmærksomhed på muligheden for at anbringe hos slægt, når et barn står foran en anbringelse. Både betinget af indholdet i anbringelsesreformen, og betinget af de positive erfaringer, som socialrådgiverne også har med anbringelse hos slægt, hvor især de nære følelsesmæssige bånd til slægten, og evt. barnets mulighed for at blive i eget lokalmiljø er nogle af de forhold, der trækker i retning af at vælge en slægtsanbringelse, når muligheden foreligger.

Samtidig er der stigende fokus på at arbejde med familierådslagningsmodellen, hvor familie og netværk involveres aktivt, og hvor der gennemføres en systematisk kortlægning af ressourcer og støttemuligheder i slægten og familiens øvrige netværk, herunder muligheden for at andre i familien eller slægten kan tage barnet i pleje, hvis forældrene ikke længere selv magter opgaven.

I ingen af de undersøgte kommuner er der tale om en politisk udmelding om, at man ønsker slægtsanbringelser fremmet. I et par af kommunerne, har socialrådgiverne dog pligt til altid at undersøge muligheden for anbringelse hos slægten. Her spiller økonomien også en større eller mindre rolle som incitament for anbringelse i slægtspleje som et billigt alternativ til anbringelse i almindelig familiepleje.

3.2 **Hvorfor anbringes børnene og hos hvem?**

Det empiriske grundlag i den gennemførte pilotundersøgelse er lille og kan ikke give noget generelt billede af, hvorfor børnene anbringes og hos

hvem. Undersøgelsen rummer som nævnt indledningsvis nærmere beskrivelse af 11 slægtsanbringelser, hvoraf der i de fem er gennemført interview.

De 11 slægtsanbringelser involverer i alt 14 børn, heraf 8 piger og 6 drenge. I to sager er der tale om søskendeanbringelser af henholdsvis 2 og 3 børn. To af slægtsplejeforholdene var afsluttet på undersøgelsestidspunktet, da den unge var fyldt 18 år.

Børnene og de unge i undersøgelsen var mellem 4 og 16 år, da de blev anbragt, og de havde været anbragt mellem 7 måneder og 9 år i deres plejefamilie på undersøgelsestidspunktet. Det er planen for børnene i de 9 sager, der ikke er afsluttet, at de skal være i pleje til de bliver myndige, dvs. 18 år.

I de 11 slægtsanbringelser er over halvdelen af forældrene enlige mødre uden for arbejdsmarkedet. Faderen er i flere familier mere eller mindre ude af billedet, enten fordi barnet ikke (længere) har kontakt med ham, eller fordi han er død i en tidlig alder.

De pågældende slægtsanbringelser er overvejende sket med baggrund i sociale og personlige problemer hos forældrene. Det drejer sig bl.a. om forældre med misbrugsproblemer og om meget unge umodne forældre, som ikke magter forældreren. Børnene er overvejende anbragt på grund af problemer i skolen. Der synes således ikke at være tale om, at det især er mindre børn, der anbringes i slægtspleje, sådan som visse amerikanske undersøgelser peger på.

En engelsk undersøgelse (Altshuler 1998) viser, at forældre til børn anbragt i slægtspleje oftere er yngre og ugifte end almindelige plejeforældre. En amerikansk undersøgelse (Dubowitz et al. 1994) viser tilsvarende, at slægtsanbragte børn ofte er yngre end børn anbragt hos almindelige plejeforældre. Andre undersøgelser (Benedict et al. 1996³, Grogan-Kaylor 2000⁴) viser, at børn i slægtspleje oftere har stofmisbrugende forældre end børn i almindelig pleje, og at børn i slægtspleje oftere har været udsat for omsorgssvigt. En nyere dansk pilotundersøgelse, hvor der gennemføres en spørgeskemaundersøgelse med en række af landets kommuner (Lindemann & Hestbæk 2004) viser, at slægtsanbringelser, ifølge sagsbehandlerne, stort set altid skyldes forældrerelevante problemer, mens sagsbehandlerne vurderer, at der er tale om relativt små andele børn med problemer.

I den foreliggende pilotundersøgelse er 7 ud af de i alt 14 børn i de 11 slægtsplejer anbragt hos deres bedsteforældre, overvejende hos deres morforældre. Fem børn er anbragt hos forældrenes søskende, et barn hos sin kusine og et barn hos moderens veninde.

Samlet set er syv af de 11 slægtsplejeforældre uden for arbejdsmarkedet. Den manglende arbejdsmarkedstilknytning kan både pege i retning af, at slægtsplejens socioøkonomiske status er lig de biologiske forældres, og at de tager barnet i pleje, fordi de har det tidsmæssige overskud til det.

Undersøgelser viser, at slægtsplejeforældre oftere er arbejdsløse og ikke jobsøgende (Erhle & Green 2002), oftere har en forholdsvis lav uddannelse (Berrick et al. 1994; Gebel 1996; Le Prohn 1994), ligesom de også har en lavere indkomst (Berrick et al. 1994; Gebel 1996), og sjældnere bor i ejerbolig (Berrick et al. 1994). En undersøgelse (Dubowitz et al. 1994) viser, at slægtsplejeforældre gennemsnitligt er to til fire år ældre end almindelige familieplejere, og at børnene oftest er anbragt hos mormødre og evt. hos tanter. Samtidig viser undersøgelser (Erhle & Green 2002) også, at slægtsplejeforældre ofte er enlige forsørgere. Der er typisk tale om, at slægtsplejefamilierne har klaret sig en smule bedre end den øvrige familie, som ofte er præget af store sociale problemer. Slægtsplejeforældre vurderer desuden (Berrick 1997⁵) deres hjem som mere overfyldte end andre plejeforældre, idet der er tale om mindre boliger med flere beboere. Slægtsplejehjem har desuden oftere tidligere tilfælde af vold og misbrug i hjemmet.

Eksempler på slægtsplejeanbringelser

Følgende tre cases er anonymiserede og børnenes navne er opdigtede. Casene er hentet fra interviewene med socialrådgiverne og illustrerer, hvor forskellige slægtsanbringelser, der kan være tale om.

Anna, 14 år, anbragt hos moster

Anna og hendes søster har boet på institution siden Anna var 10 år og indtil hun blev anbragt hos mosteren som 13-årig. Annas mor var narkoman og kunne ikke klare at have pigen hjemme, og hun fik valget mellem en frivillig anbringelse af sit barn på institution eller en tvangsanbringelse.

se. Anna kunne ikke lide at bo på institution, hvor hun syntes, hun fik for lidt opmærksomhed. Mens hun boede der, gik hun på den lokale folkeskole, hvor hun havde det svært fagligt og socialt uden særlig megen kontakt til klassekammeraterne, som kommenterede, at hun boede på institution. Anna boede derefter i en periode hos sin far, men det fungerede ikke på grund af faderens misbrug, og hun vendte tilbage til institutionen. Hun trivedes ikke godt på institutionen. Moderens søster valgte derfor i samråd med moderen at beholde hende en dag, hun besøgte hende. Familieafdelingen accepterede familiens beslutning, og mosteren fik efterfølgende en plejetilladelse.

Nina, 5 år, anbragt hos onkel

Nina blev kort efter hun blev født anbragt sammen med sine forældre på et observationshjem. Hendes mor havde altid klaret sig dårligt i skolen og var uden for arbejdsmarkedet. Faderen havde selv som barn været anbragt uden for hjemmet på grund af forældrenes misbrug. Ninas mor og far gik fra hinanden, da hun var helt lille, hvorefter hun boede alene med sin mor. Moderen var ikke i stand til at klare sig selv i sin egen lejlighed, og hun måtte derfor have hjælp fra sin familie både omkring pasningen af sit barn og til sig selv. Nina gik i børnehaven. Børnehaven måtte sørge for hendes frokost, fordi moderen sendte hende af sted med bart rugbrød rullet ind i affaldsposer. De andre børn i børnehaven ville ikke lege med hende, fordi hun lugtede dårligt, og fordi hun slog og bed og som 3-årig havde et sprog som en 1-årig. Moderen var imod en anbringelse, men foreslog til sidst selv familieafdelingen, at hendes datter kom i pleje hos hendes bror og svigerinde, som var de eneste, hun kunne acceptere som plejeforældre, og fordi hendes datter på denne måde blev i familien.

David, 13 år, anbragt hos sin kusine

David's far var voldsom, og drak sig ofte fuld. Da David var 9 år gammel, flygtede hans mor fra hjemmet og lod sine børn blive hos deres far, fordi hun selv var psykisk langt nede og ikke følte, at hun kunne magte at tage sig af sine børn. David og hans søster boede i 2 år hos deres far. Faren var dog mere interesseret i sin nye kæreste og hendes børn, og David følte, at han og hans søster blev tilsidesat. David og hans søster havde man-

ge indbyrdes konflikter og sloges ofte voldsomt. Da moderen var parat til at få sine børn hjem, kunne hun kun magte at have den ene, og David måtte selv vælge, om han ville bo hos sin kusine eller sin moster. Han havde ofte været på weekend hos kusinen, og ringede derfor selv til hende og spurgte, om han måtte flytte ind hos hende og hendes mand. Dette måtte han, efter at kusinen og hendes mand havde drøftet det grundigt igennem. Familien fik efterfølgende en plejetilladelse fra kommunen.

3.3 **Det er ofte familien selv, der tager initiativet**

Visitationen til slægtsanbringelse forløber noget anderledes i forhold til andre typer af anbringelser.

Der har, ifølge de interviewede socialrådgivere, ofte stået en slægting parat til at tage barnet i pleje i samme øjeblik, anbringelse af barnet kom på tale, og det har såvel været slægtsplejens som de biologiske forældres udtalte ønske, at barnet netop skulle anbringes hos denne del af slægten samt i nogle tilfælde også et udtalt ønske hos barnet selv.

Det resulterer i en hurtig anbringelse, hvor alternativer ikke for alvor kommer i betragtning. Dermed er såvel undersøgelsen af barnets forhold (§ 38-undersøgelsen) som godkendelsesproceduren af slægtsplejen heller ikke så grundig – og evt. slet ikke til stede – sådan som det sker ved almindelige familieplejeanbringelser.

Samtidig er kontrakten, fx omkring barnets samvær med biologiske forældre, med slægtspleje og biologiske forældre heller ikke så formaliseret, som den ellers er ved andre typer af døgnanbringelser, fordi barnet forbliver i familien.

Undersøgelser viser, at når slægtsanbringelse er kommet på tale, er det ofte familien, der har foreslået det (Scannapieco & Hegar 1999).

Sagsbehandlerne fremhæver, som nævnt ovenfor, at det oftest er familien selv, der har peget på, at de ønsker, at barnet anbringes hos familien, enten hos deres egne forældre, hos forældrenes søskende eller hos en anden del af familien.

Blandt de interviewede socialrådgivere nævnes der således sjældent eksempler på, at beslutningen har ligget i familieafdelingen. Det er oftere tilfældet i de beskrevne anbringelser, at det alene eller primært er familiens egen beslutning.

Der er også eksempler på, at en helt privat aftalt (uden om den offentlige forvaltning) anbringelse formaliseres på forældrenes eller plejefamiliens eget initiativ med henblik på bevilling af udgifter til kost og logi samt evt. plejevederlag.

I disse tilfælde kunne man stille spørgsmål ved barnets retsstilling, idet spørgsmålet er, om servicelovens § 64 altid følges. Det hedder således i Lov om Social service (§ 64), at »ingen må modtage et barn under 14 år til døgnophold i privat familiepleje i en sammenhængende periode ud over tre måneder uden tilladelse dertil fra den stedlige kommune«.

Men der er formodentligt her tale om et »gråzoneområde«, idet børnene måske – måske ikke – alene opholder sig periodisk hos familiemedlemmer, når forældrene ikke selv magter forældrerollen.

Når en anbringelse er kommet på tale fra socialforvaltningens side i disse familier, har forældrene således allerede længe brugt familiemedlemmer som aflastning, når de i kortere eller længere perioder ikke magtede at passe deres barn grundet egne personlige problemer. I flere tilfælde gælder det, at barnet under opvæksten har opholdt sig meget hos de pågældende familiemedlemmer. Derfor foreslår forældre og slægt, at hvis barnet skal anbringes, skal det anbringes hos den del af familien, som længe har fungeret som aflastning for moderen.

En socialrådgiver:

»Det var noget, familien selv fandt frem til (...) som vi så fulgte i kommunen, så det har ikke været et bevidst valg, vi har truffet, at hun skulle være i familien, det er det ikke. Og det vil jeg tro egentligt er kendetegnende for de sager i slægtspleje, vi har her«.

Det er karakteristisk for de interviewede slægtsplejeforældre, at de giver udtryk for, at de har en stor følelsesmæssig tilknytning til deres plejebørn. En følelsesmæssig tilknytning, som betyder, at de presser på, for at barnet anbringes hos dem.

Fx meddelte et par bedsteforældre, som i dag er plejeforældre til datterens børn, kommunen, at de ønskede børnene i pleje, da de blev vidende om, at børnene trivedes så dårligt, at man fra kommunens side mente, at en anbringelse uden for eget hjem var nødvendig. Bedsteforældrene fortæller i interviewet, at de pressede kommunen meget for at få børnene i pleje, og at de var parate til at rejse bort med dem, hvis det ikke var lykkedes.

Bedstemoderen:

»Så sagde jeg, men de skal ikke andre steder hen, og det var min mand og jeg enige om, at så skulle de bare være her (...) hvis ikke vi fik dem, var jeg parat til at stikke af til udlandet med dem.«

En amerikansk undersøgelse (Berrick et al. 1999) viser, at slægtsplejeforældre ofte vælger at tage et barn, de er i familie med, i pleje på grund af en allerede eksisterende tilknytning.

Bedsteforældrene fungerede på det tidspunkt i praksis i pressede situationer som aflastning for moderen, og børnene var det sidste stykke tid før anbringelsen faktisk kun hjemme om natten.

Bedsteforældrene boede i samme boligområde som datteren og hendes børn, hvilket havde den fordel, at hvis børnene kom i pleje hos deres bedsteforældre, kunne de blive i deres lokalmiljø og fortsætte i skole og fritidsaktiviteter. Noget der også betød meget for børnene.

Ventetiden, indtil den endelige plejetilladelse blev givet, beskrives i nogle tilfælde af slægtsplejeforældrene som meget nervepirrende og stressende både for voksne og børn, fordi de er bange for, at det mislykkes for dem at få plejetilladelsen. Desuden synes de, at det er vigtigt, at de får plejetilladelsen så hurtigt som muligt for at skabe ro omkring børnene.

I nogle tilfælde afbrydes barnets skolegang, mens behandlingen af sagen står på. Det har gjort det særlig svært for slægtsplejefamilien og barnet, da barnet går hjemme i den periode og mister den vigtige skolegang.

Omvendt kan der også være tale om akutte anbringelser, fx når en mor bliver udsat for særlig voldsom vold fra sin samlever og må på hospitalet, hvilket er tilfældet i en af de beskrevne sager. Det betyder også, at

slægt og familie har måttet tage en hurtig beslutning, og at en plejetilladelse gik hurtigt igennem.

Nogle anbringelser har således skullet ske hurtigt, hvilket også har betydet, at de kommende slægtsplejeforældre har måttet tage en hurtig beslutning. Der er både eksempler på, at beslutningen har været let at tage for slægtsplejeforældrene, da det før har været på tale, at børnene kunne bo hos dem, og eksempler på at slægtsplejeforældre har været usikre på, hvorvidt de magtede opgaven, og om den øvrige familie ville acceptere at barnet blev anbragt hos dem.

Det kan i øvrigt ikke udelukkes, at en slægtsplejeanbringelse bliver akut, fordi familien har støttet forældrene så længe med pasningen af barnet, således at forældrene har kunnet beholde barnet meget længere hjemme, end det havde været tilfældet, hvis de ikke havde haft nogen til at støtte og hjælpe dem.

Et eksempel er de søskende, der på grund af vold og misbrug i hjemmet, har opholdt sig meget hos bedsteforældrene. I det øjeblik skolen meddeler, at det nu ikke længere er forsvarligt, at børnene bor hos deres forældre, fordi børnene udviser større og større problemer i skolen, træder morforældrene ind og giver udtryk for, at de gerne vil tage børnene i pleje. Efter et enkelt besøg af socialrådgiveren i familieafdelingen får de først en midlertidig plejetilladelse, og en måned senere får de en egentlig plejegendkendelse.

Et andet eksempel er den misbrugende mor, som i praksis længe ikke har haft sit barn boende hos sig, idet barnet har opholdt sig meget hos sine morforældre. Da moderens misbrug tiltager og en anbringelse kommer på tale, fortæller familien socialrådgiveren, at barnet i realiteten opholder sig hos morforældrene, og både den biologiske mor og morforældrene fastholder, at barnet skal anbringes hos morforældrene. Socialrådgiveren er lidt usikker på, hvorvidt det er en god idé, da morforældrene er ældre mennesker, men hun accepterer løsningen af hensyn til barn og familiens ønske.

Et tredje eksempel er de to meget unge forældre, som socialrådgiveren beskriver som meget umodne. Parret går fra hinanden, og moderen får barnet, men magter ikke opgaven som forælder, fordi hun er meget ung og umoden. Familien har støttet forældrene meget – og især moderen, da hun bliver alene med barnet – i pasningen af barnet og i praktiske gøremål i

dagligdagen, som rengøring, tøjvask m.m. Alle i familien, inkl. barnets far, er enige om, at det er bedst at barnet anbringes. Barnet anbringes hos moderens broder og dennes kone, som har været meget aktive i støtten til barn og mor. Socialrådgiveren undersøger ikke andre muligheder, da familien er meget opsatte på denne løsning.

I ingen af de nævnte eksempler på slægtsanbringelser er målet med anbringelsen, set fra socialrådgiverside, at barnet skal flytte hjem til de biologiske forældre igen.

Undersøgelser viser, at der typisk er tale om, at anbringelser i slægt forventes at vare det meste eller hele barnets opvækst (Franck 2001 i Cuddeback 2004).

To af de tre interviewede unge har selv været med til at vælge, at de ville bo hos deres slægtninge.

Den ene, en dreng, fik et nært forhold til sin plejemor, som er hans kusine, og som boede hos hans familie, mens han var barn. Senere tilbragte han mange ferier og weekender hos hende og hendes mand, og han kontaktede dem selv, da han ikke længere kunne holde ud at bo hos sine forældre. På det tidspunkt havde de allerede snakket flere gange om, at han eventuelt kunne bo hos dem. Nu »*kører det bare derudad*«, siger han i dag, hvor han trives godt hos sin kusine og hendes mand.

Den anden, en pige, blev efter eget ønske anbragt hos sin moster som 12-årig, efter at hun havde boet fire år på en institution, hvor hun slet ikke trivedes.

3.4 **Hvorfor og hvorfor ikke kan en slægtsplejefamilie være en god løsning?**

Socialrådgiverne fremhæver det særlige tilknytningsforhold mellem plejebarn og plejeforældre, som er det hyppigst nævnte argument for at vælge eller acceptere en slægtsanbringelse.

En socialrådgiver fortæller om en pige, der er anbragt hos sin fars forældre:

»Jeg tror, at det for pigen er det, hun altid har ønsket, og det for hende er som at komme hjem (...) hun er en klog pige, og hun trives.«

Ifølge socialrådgiverne styrker det børnenes identitetsfølelse og fornemmelse af at høre til i en familie, når plejeforældrene kender barnets biologiske forældre og har været en større eller mindre del af barnets liv siden barndommen, og dermed kender barnets historie. I eksemplet nævnt ovenfor fortæller socialrådgiveren, at pigen minder meget om sin afdøde fader både af udseende og af sind, og at hun derfor føler sig mere hjemme hos faderens forældre, end hun gør hos sin egen mor og hendes familie. Efter faderens død har faderens forældre fungeret som aflastningsforældre, og de blev derfor et »naturligt valg«, da pigen anbringes uden for eget hjem.

Amerikanske undersøgelser (Berrick et al 1994, Dubowitz et al. 1994) påpeger fordelene ved, at familien bevares som helhed, når man anbringer i slægten. Slægtsanbringelser varer længere, og en undersøgelse (Pecora et al. 1999) finder, at anbringelsesformen virker mere stabil end en familiepleje.

De tætte følelsesmæssige relationer kan også give anledning til problemer ved en slægtsanbringelse. Blandt problemerne ved at anbringe i en slægtspleje er, at der kan være indbyrdes familiestridigheder, som blusser op eller forstærkes, når et barn anbringes hos noget familie. Det kan være søskende, der bliver mere kritiske over for deres søskende, eller det kan være forældre, som optræder som forældre over for deres datter, og sætter hende i en rolle, der gør hende magtesløs i forhold til hendes egne børn.

En socialrådgiver fortæller, at hun afviste at anbringe et barn hos noget familie netop på grund af for meget sladder og for mange indbyrdes problemer i familien. Det ville blive for følelsesmæssigt kompliceret både for forældre og barn. Konsekvensen kunne i værste tilfælde blive, at familien ville blive splittet, hvis anbringelsen forløb dårligt.

En anden årsag til ikke at vælge slægtsanbringelse, ifølge socialrådgiverne, er, at de er usikre på, hvorvidt de får alle relevante oplysninger om barn og familie, eller om familien beskytter hinanden indbyrdes, når et

barn anbringes i slægtspleje. Har en mormor fx lyst til at orientere familieafdelingen om hendes datters svigt i forhold til hendes børn, eller om et evt. misbrugsproblem.

3.5 **Der er ikke altid tale om en grundig undersøgelse af barnets situation**

Da det i realiteten er en beslutning, der allerede er taget i familien, og fordi de ofte presser på for at få plejetilladelse, betyder det, at der ikke altid foretages en grundig undersøgelse af barnets forhold (en §38-undersøgelse jf. Lov om Social Service). En undersøgelse, der skal gennemføres ved alle anbringelser, for at sikre, at barnets behov tilgodeses og for at sikre den optimale anbringelse af barnet, og hvis indhold er præciseret yderligere i anbringelsesreformen (jf. nedenfor).

En socialrådgiver giver følgende eksempel, hvor en 4-årig pige blev anbragt hos sin onkel og tante:

Socialrådgiveren:

»Moderen og svigerinden (...) foreslog så selv, at det blev anbragt hos svigerinden og broderen. Og det synes jeg jo var fint (...), svigerinden virkede som en rigtig god ressource og en god pige... de var alle meget opsatte på det, og svigerinden havde været med i hele forløbet, og moderen havde tillid til hende, så vi gik egentlig ikke ind og tænkte »nå, men det er godt du vil, men vi kigger lige, hvad der ellers er af muligheder og foretager en grundigere undersøgelse af barnets forhold. Altså sådanne tanker havde vi ikke (...) og moderen sagde også, at hvis vi endelig skulle anbringe hendes barn, så ville hun have, det var der, hendes barn blev anbragt. Derfor foretog jeg mig ikke videre – det var så oplagt at anbringe hende der.«

§ 38 (Anbringelsesreformen LBK Nr. 97 af 17/02/2005)

§ 38. Hvis det må antages, at et barn eller en ung trænger til særlig støtte, herunder på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, skal kommunen undersøge barnets eller den unges forhold. Afgørelser herom træffes med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år, jf. dog stk. 9 og § 39.

Stk. 2. Kommunens undersøgelse, jf. stk. 1, skal anlægge en helhedsbetragtning, der skal omfatte barnets eller den unges 1) udvikling og adfærd, 2) familieforhold, 3) skoleforhold, 4) sundhedsforhold, 5) fritidsforhold og venskaber og 6) andre relevante forhold.

Stk. 3. I sin undersøgelse skal kommunen afdække ressourcer og problemer hos barnet, familien og netværket. For unge, der er fyldt 15 år, skal undersøgelsen afdække de særlige forhold, der skal indgå ved valg af indsats for denne aldersgruppe, jf. § 40 og § 62 a.

Stk. 4. Kommunen skal som led i undersøgelsen inddrage de fagfolk, som allerede har viden om barnets eller den unges og familiens forhold. Dette kan ske ved at inddrage sundhedsplejersker, pædagoger, psykologer, lærere eller andre, jf. § 37 a. Hvis det er nødvendigt, skal kommunen lade barnet eller den unge undersøge af en læge eller en autoriseret psykolog.

Stk. 5. Undersøgelsen må ikke være mere omfattende, end formålet tilsiger, og skal i øvrigt gennemføres så skånsomt, som forholdene tillader.

Stk. 6. Undersøgelsen skal resultere i en begrundet stillingtagen til, om der er grundlag for at iværksætte foranstaltninger, og i bekræftende fald af hvilken art disse bør være. Der skal være oplysninger om, hvordan forældremyndighedsindehaveren og barnet eller den unge stiller sig til foranstaltninger, og om de forhold i familien eller i dennes omgivelser, som kan bidrage til at klare vanskelighederne.

Den mere grundige undersøgelse foretages ikke, både som ovenfor nævnt, og dels fordi beslutningen i realiteten allerede er taget af familien, dels fordi det derfor vil være svært for socialrådgiveren at få familien til at acceptere en anden løsning, og dels fordi socialrådgiverne oplever et så stort arbejdspress i dagligdagen, at de i stedet, som de siger i interviewene, prioriterer andre arbejdsopgaver. Dog skal der også gøres opmærksom på, at der i Lov om Social Service (§ 38, stk. 5) også står anført, at »undersøgelsen ikke må være mere omfattende, end formålet tilsiger, og skal i øvrigt gennemføres så skånsomt, som forholdene tillader«.

3.6 Godkendelsesprocedurerne er ikke altid optimale

I de tilfælde, hvor slægtsplejeforældrene bor i samme kommune som forældre og børn, er godkendelsesproceduren af slægten som familiepleje heller ikke altid særlig grundig. Et enkelt hjemmebesøg eller en samtale kan være det eneste grundlag for godkendelsen.

Beslutningen bliver måske taget efter en samtale på socialrådgiverens kontor, eller efter et hjemmebesøg i den kommende slægtspleje. Ifølge socialrådgiverne er manglende tid tillige en afgørende faktor for, at der ikke sker en dyberegående undersøgelse af mulige alternativer til en slægtsanbringelse.

En socialrådgiver, der har mellem 50 og 60 sager og 16 anbringelser, siger:

»Det er ikke slemt, men man kan bare ikke nå (...) at lave det undersøgelsesarbejde, som loven kræver, eller følge op, når barnet er anbragt.«

Flere af de interviewede socialrådgivere udtrykker imidlertid samtidig, at de er i tvivl om, hvorvidt slægtspleje er en god løsning, eller om barnet havde været bedre anbragt et andet sted, fordi slægtsplejefamilien ikke nødvendigvis fremtræder som særlig ressourcestærk.

Socialrådgivernes vurdering er således, at familien i nogle tilfælde aldrig ville kunne godkendes som almindelig plejefamilie, hvilket er medvirkende til at gøre dem usikre på, hvorvidt slægtsplejeanbringelse er den optimale anbringelse for barnet (selv om slægtsplejen/netværksplejen jf. den nye anbringelsesreform heller ikke skal opfylde de samme krav som en almindelig plejefamilie).

Men familiens pres kan betyde, at de alligevel accepterer slægtsplejen, selv om det ikke er den bedste løsning.

Mangel på tid til at vurdere slægtsplejehjemmet kan være årsag til problemer i anbringelsen ifølge en amerikansk undersøgelse (Berrick et al. 1999), hvor socialrådgiverne gav udtryk for, at de generelt set ikke har tilstrækkeligt med tid til rådighed til at tage velfunderede beslutninger. De bruger i gennemsnit mindre tid på at godkende et slægtsplejehjem, end de bruger på godkendelse af almindelige plejefamilier.

3.7 **Der udarbejdes ikke nødvendigvis en formaliseret samværsaftale**

Ved anbringelse uden for hjemmet vil der normalt blive udarbejdet nærmere skriftlige aftaler om de vilkår, der gælder for anbringelsen. Når der er tale om en slægtsanbringelse, fremtræder vilkårene, ifølge interviewene med socialrådgiverne, som mindre formaliserede. Måske ud fra en ubevidst tro på, at når det er inden for familiens egen rammer, behøver vilkårene for anbringelsen ikke at være så formelle.

I nogle tilfælde er der således udarbejdet en samværsaftale mellem biologiske forældre og slægtsplejeforældre om, hvornår de biologiske forældre skal være sammen med deres barn (weekendophold o.l.), i andre er der ikke.

De interviewede socialrådgiveres erfaringer er, at det under alle omstændigheder kan være svært at styre samværet, fordi det foregår inden for familiens egne rammer, og at det derfor også kan være svært at udarbejde formaliserede aftaler, da det er familierelationer, der er tale om, hvor familierne måske i øvrigt ser hinanden meget.

Samværet bliver især svært at styre, hvis barn (og slægtspleje) og forældre bor tæt på hinanden. I de situationer kan det let blive barnet selv, der styrer samværet, og det er især et problem, hvis samværet med de biologiske forældre er følelsesmæssigt belastende for barnet, og hvis barnet kommer i en loyalitetskonflikt mellem biologiske forældre og slægtsplejeforældre om, hvornår det skal være hvor.

I en amerikansk undersøgelse (Berrick et al. 1999) påpeges det, at planlægning omkring barnet kan være sværere at håndhæve i slægtsanbringelser end i almindelige anbringelser på grund af slægtsplejefamiliens tætte følelsesmæssige forhold til den biologiske familie, som betyder, at de helst undgår indblanding udefra. I andre undersøgelser (Le Prohn 1994⁶) fremhæves slægtsplejeforældres anderledes opfattelse af deres rolle i forhold til barnet sammenlignet med almindelige plejefamilier, idet slægtsplejeforældrene i højere grad end almindelige plejeforældre giver udtryk for, at de føler sig ansvarlige i forhold til at fremme barnets kontakt med dets biologiske forældre og i forhold til at samarbejde med myndighederne.

3.8 Omkostningerne er vidt forskellige

På spørgsmålet om, hvordan slægtsplejefamilierne honoreres, viser der sig at være store forskelle fra kommune til kommune. I nogle kommuner får slægtsplejeforældrene alene dækket kost og logi uanset tyngden af barnets problemer. Men der er også eksempler på, at en slægtsplejefamilie får op til fire gange plejevederlag. Omkostningerne synes mere afhængig af, hvilken kommune det drejer sig om, frem for tyngden af problemer i den enkelte anbringelse.

En dreng med svære adfærdsproblemer i en kommune anbringes således hos slægtninge, uden at slægtsplejeforældrene får andet end vederlag for kost- og logi, mens en anden kommune giver fire gange plejevederlag til slægtninge, der har taget en 10-årig pige med svære adfærdsproblemer i pleje. Det skal dog bemærkes, at det kan være svært at sammenligne to forskellige børns situation og problemer, idet der er mange forhold, der spiller ind, når omfanget og sværhedsgraden af et barns problemer skal vurderes, og dermed de krav, der stilles til den familie, der tager barnet i pleje.

4 Børnenes og de unges udbytte af slægtspleje-anbringelsen

4.1 Barnet indgår som en naturlig del af familien

Interviewundersøgelsen med socialrådgivere, de fem slægtsplejeforældre og de tre unge rummer eksempler på, at børnene trives, fordi deres plejeforældre forstår både at tage hånd om barnets behov og at støtte barnets forældre. Forældre, det ofte kan være vanskeligt at samarbejde med for de sociale myndigheder, særligt når der er tale om forældre, der er misbrugere.

Barn såvel som slægtsplejeforældre oplever, ifølge interviewene med familier og børn, at når barnet bliver i familien, har det stadig en naturlig tilknytning til familien, og kan dermed lettere fortsat deltage i familiesammenkomster o.l. sammen med plejeforældre og biologiske forældre.

Socialrådgiverne fremhæver dog samtidig, at det er af stor betydning for barnet, at plejeforældrene udtrykker accept af de biologiske forældre, da disse fortsat er en væsentlig del af barnets liv. Hvis dette ikke er tilfældet, er deres erfaring, at der let kan opstå konflikter, som resulterer i indbyrdes familiære stridigheder.

Når plejeforældre og plejebarn kender hinanden i forvejen, kan det have den positive virkning, at barnets integration i plejefamilien forløber gnidningsløst.

En slægtsplejemor fortæller om sit 4-årige plejebarn:

»Det har været godt, fordi Nina kendte os, og mine piger kendte hende, og så er hun jo bare hoppet ind, ikke. Og det har været godt, også for forældrene.«

Det overvejende billede, socialrådgiverne giver i interviewene, er, at anbringelsen har haft en positiv effekt på barnets udvikling og trivsel. Dette billede understøttes i de fem slægtsplejeforældres og de tre unges udsagn i interviewene med dem.

4.2 **Socialrådgiverne vurderer, at børnene gør fremskridt**

Det fremgår af interviewene med socialrådgiverne, at de mener, at de slægtsanbragte børn har gjort gode personlige og faglige fremskridt, siden de blev anbragt. I en anbringelse fremhæver en socialrådgiver fx en 13-årig piges fremskridt i skolen:

Socialrådgiveren:

»Det er en fin pige (...) hun går i 7. klasse nu og ligger i dag i toppen af klassen.«

Pigens samvær med hendes mor har været årsag til problemer, men støtte fra plejeforældres og fra socialrådgivers side, som har jævnlig kontakt med slægtsplejefamilien med besøg hver 3. måned, samt pigens deltagelse i en støttegruppe for børn af misbrugere, har resulteret i, at pigen har gjort faglige og personlige fremskridt.

Udenlandske undersøgelser (Franck 2001; Scannapieco og Hegar 1999; Benedict et al. 1996) viser et positivt billede af, hvordan børn klarer sig i slægtspleje. De har færre følelsesmæssige problemer, færre indlæringsvanskeligheder og færre problemer i skolen end børn anbragt i traditionel familiepleje. Det kan dog skyldes, at børn anbragt hos slægt oftere anbringes grundet forhold i familien og forældrenes problemer, fx misbrug, set i forhold til børn anbragt i familiepleje.

Der er imidlertid blandt de slægtsplejeanbringelser, socialrådgiverne refererer til, også eksempler på børn, som ikke direkte er inde i en negativ udvikling, men som heller ikke er inde i en positiv udvikling. Det er na-

turligvis ikke godt, set fra socialrådgivernes side. Omvendt er det også svært at skulle flytte et barn fx fra sine bedsteforældre, fordi de følelsesmæssige bånd er stærke begge veje mellem barn og bedsteforældre, og fordi en ændring i anbringelse ville kræve, at der var grundlag for en tvangsfjernelse, hvilket der ikke er, fordi man heller ikke kan argumentere for, at barnet direkte mistrives i slægtsplejen.

4.3 **Familien synes, at børnene virker gladere**

De fem interviewede slægtsplejeforældre og den biologiske mor mener også, at deres børn har udviklet sig i en god retning efter anbringelsen og giver udtryk for, at børnene virker glade og glade for deres ophold i slægtsplejen.

Fra plejeforældrenes side gives der udtryk for, at det er et stort arbejde at være plejeforældre, men at det er anstrengelserne værd:

En slægtsplejefamilie:

»Altså, det er jo selvfølgelig en kæmpe omvæltning, og vi har snakket meget sammen om, puha, er det nu det rigtige, vi har gjort, men et eller andet sted, så kan vi jo også mærke på vores dreng, at der jo er fremskridt og fremskridt og fremskridt.«

Plejeforældrene og den biologiske mor mener, at børnene virker mere roligere og afbalancerede, og at de er blevet mere åbne og bedre til at takle egne problemer.

Set fra plejeforældrenes side er det også nemmere for plejeforældrene at hjælpe barnet og yde den rette omsorg, fordi de kender barnet og dets historie i forvejen.

En undersøgelse viser (Le Prohn 1994), at slægtsplejeforældre giver udtryk for en højere grad af ansvarlighed på følgende områder: facilitering af barnets forhold til dets biologiske forældre, støtte til barnets sociale og følelsesmæssige udvikling, forældrerollen generelt og i samarbejdet med myndighederne.

4.4 **Børnene selv oplever øget trivsel**

De tre interviewede unge klarer sig også efter eget udsagn godt socialt og fagligt, og de oplever, at de har fået det bedre psykisk efter, at de er blevet anbragt hos noget familie.

De tre interviewede unge er alle glade for at være i pleje hos deres familie og kan kun sige, at det er en god løsning til andre børn i samme situation, at »komme til nogen man kender«.

En af pigerne siger fx, at anbringelsen hos hendes familie virker mere stabil, når hun sammenligner sig selv med nogle af hendes veninder, som også er blevet fjernet fra deres forældre, og som siden er blevet flyttet fra det ene anbringelsessted til det andet.

Hun fortsætter:

»At komme ud til nogle helt fremmede, det virker som et stort spring. Hvis det var herover, jeg skulle, og det var nogen nye, jeg ikke kendte, altså, så er der langt hjem, og hvis nu jeg ikke kunne lide dem... det her, det er min mors familie, så jeg vil nok sige, det er familien, det er det, jeg synes er bedst.«

Og drengen om at komme til en fremmed familie:

»Jeg tror, jeg ville græde, for jeg har det ikke godt med at komme væk, og så bare lade være med at se min familie.«

En af pigerne fortæller, at hun blev drillet i skolen, da hun en overgang var anbragt på institution. Nu hvor hun bor hos sin moster, bliver hun ikke drillet mere. Det har været meget lettere for hende at skulle sige til sine kammerater, at hun bor hos sin moster frem for på den døgninstitution, hvor hun tidligere var anbragt.

Anbringelsen har desuden også betydet, ifølge de unge, at de har fået et længe savnet familieliv, fordi de kommer fra hjem, hvor der ikke altid har været lige meget hygge og ro på grund af forældrenes sociale og personlige problemer, som betød, at de som familie ikke fungerede særlig godt.

En af pigerne siger:

»Jeg kunne da også se, lige så snart jeg kom herover, det her, det var da et familieliv, og det synes jeg, det er så fedt. Altså, det har jeg ikke haft, mine forældre, de er skilt, de bor i hver deres ende af vores højhus, det er bare at løbe frem og tilbage (...) Og det er virkelig styrken ved, at jeg er kommet herover, det har jeg fået det godt af.«

Der er tale om børn, der tillige oplever, at de har gjort faglige og sociale fremskridt i skolen efter anbringelsen, hvilket har styrket deres selvtillid og deres selvværd.

Drengen på snart 13 år fortæller, at han tidligere betragtede skolen som noget, der bare skulle overstås. Han svarede lærerne igen og lavede ikke sine lektier. Han er nu glad for sin nye skole og har fået nye venner:

Dreng:

»Det har bare kørt, lige fra jeg er kommet... det går rigtig godt, og jeg laver også mine lektier. Sidste sommerferie, der glædede jeg mig faktisk til at komme i skole igen – det plejer jeg ikke at gøre.«

Den ene af pigerne er efter anbringelsen begyndt på en ny skole, hvor de laver meget andet end rent faglige aktiviteter (en skole for børn og unge med vanskeligheder). Der er fx dyr, som børnene har ansvaret for at passe. Den ny skole har resulteret i, at hun har langt mere lyst til at gå i skole end tidligere. Efter 9. klasse har hun planer om at uddanne sig til pædagog.

Pige:

»Fordi mine venner, de kunne faktisk ikke lide mig, og jeg fik aldrig fortalt hvorfor. Men så kom jeg jo herover (...) jeg fik nogle helt vildt gode venner og alle, de går sammen. Altså, jeg kunne bare se, at min klasse er næsten som en familie.«

Hun føler tillige, at hun har fået en bedre relation til sin mor, og at hun har kunnet frigøre sig fra en oplevelse af, at det var hendes skyld, at hendes mor havde det psykisk dårligt.

Hun er stolt over, at hun er begyndt at kunne sige sin mening til sin mor, og sige fra, når moderen forsøger at få hende til at føle sig skyldig:

»Jeg kommer længere og længere fra det at være så lille.... Hvis jeg siger sådan, som jeg plejer: »ej, det må du undskylde, det er min skyld, jeg skal nok gøre det godt igen«, så har jeg fundet ud af, at jeg bare skal holde fast og sige »jamen, ved du hvad, du har faktisk selv ødelagt det for mig.. ... Det kunne jeg ikke før, der gik jeg ned med det samme. Så man kan godt se, at det har hjulpet mig meget, at jeg nu bor her hos min familie i stedet for hos min mor.«

Også drengen i undersøgelsen giver udtryk for, at hans forhold til hans biologiske mor og søster er blevet bedre efter anbringelsen. Han og hans søster er begyndt at skrive sms'er til hinanden, og er i gang med at udvikle et søskendeforhold:

Drengen:

»Det begynder at blive bygget op sådan langsomt. Vi har ikke haft det sådan rigtigt godt, vel. Det var også sådan noget med, at vi tit røg i totterne på hinanden. Men det er begyndt at gå rigtigt godt. Faktisk med det hele, med min mor og min søster, det er faktisk begyndt at gå bedre. Som om vi er startet på en frisk, ikke.«

Samtidig er det dog også fælles for de unge, at de har ringe eller slet ingen kontakt med deres fædre. Den ene tilbringer 2-3 timer sammen med sin far en gang om måneden, mens de to andre ikke har nogen kontakt med deres fædre.

Det er tillige værd at bemærke, at selv om børnene trives i de nye omgivelser, giver de også udtryk for savn efter deres mor. Om muligt ville de helst være derhjemme, men omvendt ved de også, at det ikke er realistisk, og at de måske har det bedre, hvor de er – men drømmen om harmoni i ens egen familie sammen med mor og evt. far er der stadig.

4.5 **Effekt af anbringelsen på længere sigt**

Spørgsmålet er, hvordan effekten af en slægtsanbringelse er på længere sigt, det vil sige gavner det børnene i deres voksenliv, at de har været anbragt i slægtspleje frem for anden anbringelsesform. I den foreliggende empiriske undersøgelse er det ikke muligt at sige noget om dette.

I interviewene med socialrådgiverne giver disse udtryk for, at det har de ikke noget billede af, fordi de typisk mister kontakten med de unge, når de fylder 18 år (og de unge overgår til arbejdsmarkedsafdelingen, hvis de fortsat har behov for hjælp).

I den foreliggende empiriske undersøgelse, er kun to af undersøgelsens nærmere beskrevne 11 slægtsanbringelser afsluttet. De to afsluttede slægtsplejer i undersøgelsen udgør to vidt forskellige eksempler på, hvordan en slægtsanbringelse kan ende.

Den ene er et eksempel på en anbringelse, der forløber »uproblematisk« ifølge socialrådgiveren. Den nu 18-årige dreng er flyttet fra sin tidligere plejemor og klarer sig udmærket i egen bolig. Han får støtte fra sin tidligere plejemor og ser jævnligt sin tidligere plejefamilie. Han er gradvist begyndt at genoptage kontakten med sin mor. Da anbringelsen blev afsluttet, hjalp en socialrådgiver drengen med at finde en ungdomsbolig og en læreplads, så han kunne få en uddannelse og blive i stand til at forsørge sig selv.

I den anden sag er udfaldet derimod helt anderledes: den unge mand, der blev anbragt hos sine morforældre som 7-årig, er i dag misbruger og har ikke noget forhold til sin mor. Kommunens tilsyn har ikke været af en karakter, der kunne afdække de problematiske relationer mellem slægtsplejeforældrene og den biologiske mor, som eksisterede under anbringelsen (har det senere vist sig), og drengen fik derfor ikke den nødvendige hjælp fra familieafdelingens side. Problemet i den konkrete anbringelse var, at plejeforældrene bestemte alt omkring barnet, og moderen havde svært ved at få lov til at have samvær med sin dreng på trods af, at hun boede dør om dør med plejeforældrene.

Studier af børnenes voksenliv viser modsætningsfyldte resultater af slægtsanbringelser. I en undersøgelse (Benedict et al. 1996) fandt man ingen forskel mellem tidligere slægtsanbragte og tidligere familiepleje-anbragte i forhold til uddannelse, indkomst, beskæftigelse eller bolig. Lige mange med en baggrund i de to typer anbringelse modtog økonomisk støtte fra det offentlige som voksne. Dog viste undersøgelsen også, at de unge, der havde været anbragt hos noget slægt, oftere svarede, at de havde været misbrugere af kokain på et tidligere tidspunkt i deres liv, selvom forbruget af kokain og marihuana var ens for begge grupper. Desuden viste undersøgelsen, at de tidligere slægtsanbragte unge oftere var involveret i at købe narkotika for sex.

En anden undersøgelse (Zuravin et al. 1999) giver dog et mere positivt billede af unge, der har været i slægtspleje. Den viser, at de oftere kan klare sig selv som voksne i sammenligning med unge opvokset i familiepleje. Undersøgelsen viser imidlertid også, at de oftere virker mere socialt isoleret og har færre tætte venner.

En tredje undersøgelse (Iglehart 1995⁷), der sammenligner teenagere i henholdsvis slægtspleje og familiepleje, viser dog ingen forskelle på de to gruppers selvopfattelse af deres evne til at klare sig selv, når anbringelsen afsluttes. De unge i slægtspleje forventede dog i højere grad end de unge i familiepleje at bo med en slægtning, når anbringelsen afsluttes. Dette tolkes som et positivt tegn på, at de unge i slægtspleje i højere grad betragter deres hjem som en ressource, de kan trække på.

5 Problemstillinger i anbringelsesforløbet

5.1 Samvær er godt, men kan også give anledning til problemer

Barnets kontakt med dets forældre er ikke altid lagt i formaliserede rammer, formodentlig fordi hele processen omkring anbringelsen er foregået mere uformelt end ved andre anbringelsestyper, fordi familien selv har været meget aktiv i processen (jf. kapitel 3).

Netop barnets samvær med forældrene kan give anledning til problemer, især når det ikke er lagt i formaliserede rammer, fordi barnet selv i praksis kan blive ansvarlig for hyppigheden af samvær, dvs. hvornår barnet er hvor, dvs. hos slægtsplejeforældre eller hos biologiske forældre.

En socialrådgiver fortæller eksempelvis om en slægtsanbringelse, hvor det anbragte barn forsøgte at dele sol og vind lige mellem sine forældre og plejeforældrene, der begge boede i samme bebyggelse, dvs. ganske tæt på hinanden. Resultatet var, at pigen følte dårlig samvittighed lige meget, hvor hun var, fordi hun var bange for, at den part, hun ikke var hos, var utilfreds med, at hun ikke var der. Pigen prøvede at gøre begge parter tilfredse, men fandt ikke selv ud af sine egne behov med hensyn til samvær med henholdsvis biologiske forældre og slægtsplejeforældre.

Socialrådgiveren:

»Hun er jo helt prisgivet så længe, hun er barn, og så længe vi ikke tager hende ud af det og frigør hende fra de problemer og det ansvar, hun reelt har, og som synes at belaste hende meget.«

I en anden anbringelse har slægtsplejeforældrene involveret kommunen kraftigt i anbringelsen på grund af samarbejdsvanskeligheder mellem plejeforældre og biologiske forældre omkring barnets samvær med sine biologiske forældre, som de ikke selv var i stand til at takle.

Anbringelsen var det første års tid foranstaltet som en privat aftale, men plejeforældrene bad til sidst kommunen om at opstille formaliserede retningslinjer for samværet, efter gentagne konflikter omkring kørsel ved drengens samvær med sin mor hver anden weekend.

Konflikterne fortsætter dog, og både den biologiske mor og slægtsplejemoderen giver udtryk for, at deres indbyrdes forhold er ødelagt som følge af anbringelsen. Deres forhold er i dag præget af, at de er blevet konkurrenter i forhold til opdragelsen af barnet.

Den biologiske mor siger:

»Det kører udmærket (barnets anbringelse i slægtsplejen), der er bare en masse gnidninger og en masse unødigt vrøvl og ballade, når jeg skal se min dreng.«

En slægtsplejemor oplever fx, at barnet føler sig skyldig, når der opstår konflikter omkring samværet – nogle gange har han ikke ønsket at besøge sin mor af frygt for, at det kunne skabe problemer mellem slægtsplejeforældrene og moderen:

Slægtsplejemoderen:

»Til sidst kom han hjem og sagde, at han ikke havde lyst til at tage derind på weekend, fordi han bare vidste, at der ville blive ballade, når han skulle frem eller tilbage (mellem slægtspleje og mor). Og det ville han jo ikke være skyld i, så han kunne jo lige så godt bare blive her, sagde han.«

Interviewene afslører således, at barnets samvær med dets forældre kan være kilde til store problemer i anbringelsen. Eventuelle uafklarede konflikter eller indbyrdes spændinger parterne imellem kan komme til udtryk i uoverensstemmelser omkring samværet, hvor der opstår uenigheder om spørgsmål såsom: hvem skal hente og bringe barnet, hvor skal samværet foregå, hvor ofte og hvor længe skal samværet vare? Når samværsordnin-

gen ikke fungerer, kan der let opstå jalousi, loyalitetskonflikter og splid i familien, og omvendt udmøntes indbyrdes konflikter i problemer omkring samværet med biologiske forældre.

Undersøgelsen rummer også eksempler på, at de biologiske forældres interesser ikke varetages, fordi der ikke på forhånd er udstukket tilstrækkeligt klare retningslinjer for barnets samvær med den biologiske mor. I nogle tilfælde kan det være svært for plejeforældrene at acceptere og rumme de biologiske forældre, og hvis kommunen ikke griber ind, risikerer de biologiske forældre at miste kontakten til deres barn.

En socialrådgiver:

»Hun fik aldrig, aldrig, aldrig lov til at blive mor for det barn. Og de boede nærmest dør om dør. Det var mormor og morfar, der suverænt bestemte hvad som helst. Resultatet i dag er, at hun ikke har noget forhold til sit barn.«

En amerikansk undersøgelse (Berrick et al. 1999) viser, kan anbringelsen blive meget problematisk, hvis familiemedlemmerne har et anstrengt forhold til hinanden. Tidligere konflikter mellem slægtninge kan blusse op, og følelser af stærk vrede og af at være forrådt og krænket kan spille ind.

Set fra slægtsplejens synspunkt kan det blive svært at takle konflikter, når man bor meget tæt på hinanden, fordi forældrene vil have svært ved at give slip på barnet. Det kan derfor måske være en fordel, set ud fra plejefamiliens synspunkt, at der er en betragtelig geografisk afstand mellem plejefamilie og de biologiske forældre. Selv om det betyder, at barnet ikke forbliver i sit nærmiljø og er nødt til at skifte skole og finde nye kammerater, fremhæver nogle af de interviewede plejeforældre, at de er tilfredse med den geografiske afstand mellem dem og barnets forældre. Det giver plejefamilien og barnet ro til at skabe en ny hverdag sammen.

Flere af de interviewede socialrådgivere udtrykker også bekymring for, hvorvidt det er for svært for familierne selv at takle indbyrdes konflikter på grund af de nære indbyrdes relationer.

En socialrådgiver om forældrerelationerne:

»Sagt på en anden måde, det er svært at bringe konflikter op, det har været svært for dem (slægtsplejeforældre og forældre), at få dem løst, fordi de er i en anden rolle over for hinanden end moster og niece (som er den reelle relation...) det giver nogle ting i familien, som måske ikke er særligt heldige, og som der i hvert fald skal støttes ekstra op om.«

Socialrådgiveren om den unge i slægtsplejen

»Hun har jo en svær position der, hun er kusine, hun er niece, og hun er plejebarn, og hun er ikke rigtigt barn af familien, og de ved ikke rigtig, hvordan hendes rolle skal være i familien.«

Det kan efter socialrådgivernes mening give »fnidder« i familien, når de vante roller brydes.

5.2 **Jalousi og loyalitetskonflikter**

I interviewene fremgår det, at selv om der har været enighed i familien om, at barnet skulle anbringes hos slægten, opstår der alligevel jalousi mellem familiemedlemmerne.

De biologiske forældre kan udvise jalousi over for plejeforældrene

Jalousi kan også være svært at takle for slægtsplejefamilie og biologiske forældre, når der opstår en kamp om barnet og dets kærlighed.

Et eksempel er en 5-årig pige, som på et tidspunkt begyndte at kalde sine plejeforældre for »far« og »mor«, hvilket moderen havde meget svært ved at acceptere. Hendes reaktion var at give overdrevent udtryk for sin kærlighed og længsel efter sin datter fx ved familiesammenkomster, hvor alle kunne høre det, hvilket gjorde hendes datter urolig og ængstelig, og var til stor irritation for plejemoderen.

Samme billede ses hos en af de interviewede unge. Hendes mor begyndte fx at græde, da hun en dag hørte sin datter omtale sin plejemor som »mor«. Siden da har hun passet meget på med ikke at kalde sin plejemor for »mor«, når hendes egen mor hørte det. Det sker dog, at hun kommer til

det alligevel, når hun fx ved besøg hos sin mor ringer til sin plejemor for at fortælle hende, at hun er vel ankommet til moderen:

Plejedatter:

»Når jeg så ringer herover for at fortælle, at jeg faktisk er kommet, så kommer jeg til at sige mor nogle gange (til plejemoderen), og jeg siger undskyld bagefter til min egen mor, og jeg er helt ude af den, når jeg har gjort det, og min mor har hørt det, fordi det gør så ondt på hende.«

Plejefamiliens børn kan udvise jalousi over for plejebarnet

Jalousi kan ligeledes opstå mellem plejebarnet og slægtsplejeforældrenes egne børn. En plejemor til en 14-årig pige giver i interviewet med hende fx udtryk for, at hendes 11-årige datter både ser op til og er jaloux på plejebarnet, som er hendes kusine. Plejemoderen har brugt meget energi på at hjælpe sin plejedatter gennem en svær periode, hvor hun ofte har været nedtrykt over savnet af sin mor. Derfor har hun tit siddet alene med hende om aftenen og snakket med hende. Det har gjort hendes egen datter jaloux, fordi hun følte, at plejedatteren fik al for megen opmærksomhed. Plejemoderne har derfor måttet huske sig selv på også at tilbringe tid alene sammen med sin egen datter.

Samme billede ses også i en anden slægtsplejefamilie, hvor plejemoderen skiftes mellem at hente sin egen og plejedatteren tidligt hjem fra daginstitution og skole for at kunne være alene med dem, så de hver især har hendes fulde opmærksomhed på skift.

Børnene oplevelse af loyalitetskonflikter, når der er konflikter mellem slægtspleje og biologisk familie

Det kan fx være svært for de anbragte børn at balancere deres loyalitet mellem plejeforældre og biologiske forældre i slægtsanbringelse, hvor henholdsvis plejeforældre og biologiske forældre i nogle tilfælde har indbyrdes konflikter.

De tre interviewede unge har alle erfaringer med at befinde sig i en loyalitetskonflikt mellem deres plejeforældre og deres biologiske forældre. Den ene fortæller fx, at hun nogle gange har været bange for at komme til at elske sin plejemor højere end sin mor.

En anden af de interviewede unge har tidligere haft svært ved at fortælle sine plejeforældre og socialrådgiveren om moderens svigt under samvær, fordi hun syntes, at hun svigtede sin mor, hvis hun »sladrede«, selv om hun selv havde brug for hjælp på grund af moderens adfærd, når hun besøgte hende. Moderen kunne fx finde på at være væk en hel weekend, selv om hun var på besøg hos hende, og så følte hun, at hun måtte være solidarisk med sin mor i stedet for at fortælle sine plejeforældre om svigtet. Moderen bebrejder stadig sin datter, hvis hun giver udtryk for, at hun er utilfreds med noget, når hun taler med sin socialrådgiver under tilsynsbesøgene. *»Hvem holder du med?«*, kan moderen finde på at spørge hende om.

5.3 Konflikter i familien er svære at tackle

Nogle af de interviewede slægtsplejeforældre samt den interviewede mor udtrykker på samme måde som nogen af socialrådgiverne bekymring over de stærke følelsesmæssige konflikter i familien, der kan opstå, fordi man har en fælles historie og hvor evt. gamle konflikter kan blusse op igen, fx mellem forældre (nu bedstemødre) og børn (nu selv mødre). De kan af samme grund ikke klart anbefale, at man anbringer børn hos slægt, da der er risiko for interne konflikter i familien.

Det fremgår af interviewene med slægtsplejeforældrene fx, at det kan være svært at sætte grænser og sige nej til de biologiske forældre, når det er nødvendigt af hensyn til barnets tarv, fordi man er i familie sammen.

En slægtsplejemor siger:

»Hvor jeg nok har det indtryk, at i en almindelig plejeanbringelse, der har man meget firkantede regler, og det er også nemmere at sige fra over for forældrene... og det er måske også nemmere at sige, hvis man kommer op i en lejlighed, hvor man ikke har lyst til at aflevere barnet i den stand, lejligheden er i, men i stedet hellere vil tage barnet med sig hjem, for det synes man ikke, at man kan byde barnet... når man nu kender hinanden så godt, som man gør, ikke.«

Et slægtsplejeforældrepar understreger, at anbringelsen kun er gået godt, fordi de har formået at have rene linjer, dvs. klare aftaler med den biologiske mor, og fordi de har haft en god socialrådgiver, der har været parat til at støtte dem og hjælpe dem hele tiden.

De har flere gange måttet gøre det klart over for den biologiske mor, at de ikke kun er familie, men også plejefamilie med det ansvar, det giver over for plejebarnet. Hvilket også betyder, at socialrådgiveren er blevet orienteret om problematiske situationer, og at de har måttet »sige fra« over for moderen. Fx da den biologiske mor tog barnets biologiske far med på weekend hos plejefamilien uden at spørge dem først og under besøget var meget centreret omkring sig selv og urimeligt krævende i forhold til servicering fra plejefamiliens side og end ikke viste særlig interesse for datterens behov for samvær og opmærksomhed.

Slægtsplejeforældrene:

»Det har været lidt svært, især i starten, fordi min datter har sagt det behøver (socialrådgiver) sgu ikke vide, vi er i familie, det rager ikke hende. Jo ... det gør det – har jeg måttet sige til hende.«

Der vil altid være følelser indblandet i en slægtsanbringelse, siger den pågældende slægtsplejefamilie. De mener, at det fungerer for dem som slægtsplejeforældre, fordi plejefaderen aldrig har haft særlig meget kontakt med sin søster, der er mor til hans plejebarn. Han flyttede hjemmefra tidligt og har siden da ikke været meget i kontakt med den øvrige familie, ej heller sin søster.

5.4 **Der stilles store krav til slægtsplejens kompetencer**

De slægtsanbragte børn bærer ofte præg af en svær barndom, hvor forældrenes problemer har resulteret i, at børnene selv har fået større eller mindre sociale og følelsesmæssige problemer. Problemer som slægtsplejeforældrene har været mere eller mindre vidende om, inden de tog barnet i pleje. Problemer, som de skal forholde sig til og hjælpe barnet med.

Et slægtsplejeforældrepar fortæller om, at deres plegebarn fx i starten havde svært ved at forstå, hvad respekt betød. Han var vant til, at respekt og frygt omkring sig opnår man, når man *»er en stor mand, og det er vold, og det er råben og skrigen«*.

Plejeforældrene har derfor gjort meget ud af at takle problemerne på en måde, drengen nemt kunne forholde sig til:

Slægtsplejemoderen:

»Vi har sørget for at gøre det så humoristisk som muligt, fordi vi ved han har haft en meget, meget svær barndom og har oplevet en masse skrækkelige ting.«

Plejeforældrene fortæller, at deres forhold til plegebarnet gradvist har ændret sig til det bedre, efterhånden som der er opstået en gensidig respekt.

Samtidig viser undersøgelsen også eksempler på, at nogle børn har problemer i en sådan grad, at plejeforældrene har svært ved at hjælpe dem:

Slægtsplejemor:

»Vi er meget stolte, for nu kan vi holde hendes koncentration fanget i 5 minutter, hvor vi før kun kunne holde hendes koncentration fanget i 1 minut ad gangen. Hun bryder ind, hun skubber, »det er mig først«, hun slår, hun niver. Hun er blevet bedre, men hun har ikke forståelsen (...) vi er kommet så langt, som vi kan, med de redskaber, vi har som værende forældre, altså tale med, hvem vi har. Hvor vi nu står og har brug for mere hjælp til at kunne hjælpe hende videre.«

Set fra de biologiske forældres side, kan konflikterne mellem plejeforældrenes forventninger, og de forventninger barnet kan indfri, skyldes, at slægten ikke er godt nok rustet til at varetage opgaven som plejeforældre:

Biologisk mor:

»De kendte jo intet til noget som helst (...) man burde, inden de kom ud (børnene), tilbyde den familie en masse kurser og sætte dem ind i, hvad det vil sige at være plejeforældre.«⁸

Ifølge moderen har plejefamiliens manglende viden og erfaring været årsag til samarbejdsproblemer mellem hende og dem. Det kunne efter hendes mening have været undgået, hvis hendes barn var blevet anbragt i en almindelig plejefamilie.

Ligesom i interviewene med socialrådgiverne fremgår det i interviewene med slægtsplejeforældrene, at det kan være svært for slægtsplejeforældrene objektivt at vurdere og takle barnets problemer – netop fordi de er tæt følelsesmæssigt knyttet til barnet, og fordi de helst vil have, at alt går godt omkring barnet, så de ikke risikerer at miste plejetilladelsen til barnet.

Slægtsplejeforældrene har en gang oplevet myndighedernes magt til at gribe ind i familien, og de kan derfor være bange for en gentagelse, hvilket får dem til at tilbageholde oplysninger om anbringelsens forhold. Dette kan gøre det svært for socialrådgiveren at opnå tilstrækkelig viden om, hvordan anbringelsen forløber.

Et eksempel er en interviewet slægtsplejefamilie, hvor plejebarnet på 9 år viser tydelige tegn på psykiske vanskeligheder, som kommer til udtryk i psykosomatiske symptomer som manglende renlighed (enuresis og incontinens). Symptomer, som af plejeforældrene ikke tolkes som tegn på, at barnet har det dårligt psykisk, men i stedet tolkes som en viljeshandling fra barnets side (manglende vilje). Det er således heller ikke slægtsplejemoderens opfattelse, at hendes plejebørn har taget skade af at vokse op i et voldeligt hjem (datterens hjem), eller at børnene tænker specielt meget over de voldsomme begivenheder, de har oplevet under deres opvækst.

Socialrådgiverne giver således flere eksempler på anbringelser, der forløber dårligt, fordi plejeforældrene ikke er i stand til at hjælpe børnene med deres problemer, og måske slet ikke opdager deres problemer.

Plejefamiliens mangel på professionalitet i form af viden om børn og børns behov og mulighed for at vurdere deres plejebarns behov for professionel hjælp kan være en væsentlig barriere for at kunne give barnet den rette hjælp.

En socialrådgiver:

»Det er nogle barske ting, man kræver af en (pleje)familie (...) man kan ikke elske et barn i fejludvikling til at udvikle sig rigtigt.. for der er ingen

tvivl om, at plejeforældrene elsker deres barn – det er bare ikke altid nok.«

Socialrådgiveren må derfor sikre sig, at et barn, der er i fejludvikling, modtager den professionelle hjælp, det har krav på.

En amerikansk undersøgelse (Le Prohn 1994) viser, at slægtsplejeforældre i højere grad ser sig som forældre end som plejeforældre, hvilket kan gøre det svært for dem at identificere barnets problemer. De er for tæt følelsesmæssigt knyttet til deres plejebarn, og den særlige tilknytning, som både socialrådgivere, slægtsplejeforældre og børn nævner som en stor styrke ved slægtsanbringelse, kan dermed også få en dårlig indflydelse på anbringelsens forløb.

Et andet eksempel, som en af socialrådgiverne nævner, er en 7-årig dreng med svære koncentrations- og indlæringsvanskeligheder, men plejeforældrene mener ikke, at han har vanskeligheder.

Socialrådgiveren:

»De er for uprofessionelle, de kan slet ikke takle en dreng med så store vanskeligheder.«

Socialrådgiveren har givet plejefamilien flere mundtlige og skriftlige advarsler, men har endelig besluttet at lade drengen blive, hvor han er, på grund af hans stærke tilknytning til plejefamilien.

Socialrådgiveren:

»Havde det været enhver anden plejefamilie, havde vi jo flyttet ham. Det er jo fordi, han er inde i familien, og fordi de ikke vil give slip på ham nu.«

Den pågældende socialrådgiver mener i dag, at det var en forkert beslutning at anbringe barnet hos slægten, og hun udtaler, at hun i fremtiden vil undlade at anbringe et barn i døgnophold hos slægten, hvis hun på nogen måde kan mærke, at »det her er ikke rigtigt«. Hun understreger desuden

vigtigheden af, at slægtsplejefamilien er i stand til at reflektere og se deres rolle som samarbejdspartnere med biologiske forældre og kommunens familieafdeling ved den tilknyttede socialrådgiver.

Ifølge Pecora (1999⁹) kan en slægtsanbringelse være vanskelig at håndtere for socialrådgiveren, hvis slægtsplejeforældrene ikke besidder de nødvendige kompetencer. Det kan være en svær balancegang at vise anerkendelse over for plejeforældrenes indsats samtidig med, at socialrådgiveren skal prøve vejlede dem.

En socialrådgiver i interviewundersøgelsen påpeger, at man ikke kan tillade sig at stille de samme krav til slægtsplejefamilier med hensyn til professionalitet og kompetencer, når man ikke aflønner dem på samme måde som en professionel plejefamilie. Dertil kommer, at professionel distance er en vanskelig affære, for ikke at sige et urealistisk krav, når der er tale om »ens eget kød og blod«.

Men man må ud fra undersøgelsen konkludere, at det er et væsentligt kvalitetskrav, at slægtsplejeforældrene accepterer kommunens indblanding, og at de er i stand til, og motiverede for, at modtage råd og vejledning herfra.

6 Tilsyn og vejledning under anbringelsen

6.1 Varierende grad af tilsyn med barnet i slægtsplejen

Med undtagelse af en enkelt socialrådgiver, der udfører tilsynsbesøg hver tredje måned, aflægger de øvrige socialrådgivere tilsynsbesøg maks. hvert halve år, hvilket er alt for lidt ifølge socialrådgiverne, men problemet er, ifølge dem selv, at de ikke har tilstrækkelig tid til det, da de føler sig arbejdsmæssigt meget pressede.

Socialrådgivernes udsagn er tankevækkende set i lyset af, at kravet til kommunens tilsyn med barnets forhold under anbringelsen fremover alene består i, at der mindst en gang årligt skal finde en samtale sted med barnet under besøg på anbringelsesstedet (jf. § 55 stk. 2 i anbringelsesreformen).

Undersøgelser (Gebel 1996; Scannapieco 1999) viser, at der føres mindre tilsyn med slægtsplejeanbringelser end med almindelige anbringelser. Alligevel viser en af undersøgelse (Berrick et al. 1994), at slægtsplejefamilier er meget tilfredse med deres socialrådgiver. Imidlertid fremgår det (Scannapieco 1999), at den manglende kontakt kan gøre det vanskeligt for socialrådgiveren at håndtere problemer i barnets kontekst.

Et par af de interviewede socialrådgivere har af tidsmæssige årsager hidtil alene indkaldt plejefamilien til møde på deres kontor og har derfor aldrig besøgt familierne i deres eget hjem. Det betyder, at socialrådgiverne kun

har lidt føling med situationen i hjemmene. Den ene fortæller fx, at hun under samtalerne oplever, at familien forsøger at skjule en del kontroverser i dagligdagen mellem plejedatter og plejeforældrene. Slægtsplejeforældrene fornægter alle problemer og lægger i stedet vægt på, hvor gode de er. Socialrådgiveren mener, familien har et lidt fjendtligt forhold til forvaltningen.

Det fremgår af interviewene med socialrådgiverne, at nogle socialrådgivere tilbyder slægtsplejefamilierne vejledning og/eller supervision fra anbringelsens start, at andre tilbyder hjælp efter behov i tilfælde af problemer, og endelig at nogle ikke har tilbudt familien nogen form for hjælp, selvom anbringelsen ikke forløber uden problemer. Hvorvidt familien tilbydes vejledning og/eller supervision synes således at afhænge af den enkelte socialrådgivers behandling af sagen.

Ifølge en amerikansk undersøgelse (Berrick et al. 1994) modtager slægtsplejefamilier mindre vejledning og undervisning end almindelige plejefamilier, som har større sandsynlighed for at modtage hjælp fra det offentlige.

Samtidig viser interviewundersøgelsen, at det i nogle tilfælde kan være svært for socialrådgiverne at hjælpe slægtsplejeforældrene ved hjælp af fx supervision, fordi plejeforældrene, som nævnt tidligere, er så tæt knyttet til plejebarnet, at de ikke synes at kunne se evt. problemer omkring barnet. Det betyder også, at plejeforældrene heller ikke altid kan se, at deres egen indsats er utilstrækkelig, og at de har brug for hjælp og vejledning.

I andre tilfælde kan forhold omkring anbringelsen holdes skjult, fordi plejeforældre og den biologiske mor danner alliancer for at beskytte barn og forældre. Et eksempel er det barn, der er anbragt hos sin moster, hvor socialrådgiverens fornemmelse er, at denne har svært ved at takle plejedatterens problemer, hvilket forværres af, at plejemor og den biologiske mor har dannet alliancer, hvor problemerne omkring plejedatteren skjules. Det samme gælder en problemfyldt kontakt mellem barn og mor.

Undersøgelser (Scannapieco & Hegar 1999) viser, at slægtsplejeforældre ser sig selv mere i rollen som forældre end som traditionelle plejeforældre, hvilket kan gøre det svært at identificere barnets problemer, fordi de er tæt følelsesmæssigt knyttet til barnet, ligesom almindelige forældre kan have svært ved at erkende, at deres barn har problemer (jf. også Le Prohn 1994). For socialrådgiveren (Pecora et al. 1999) er det en balancegang henholdsvis at vise anerkendelse over for plejeforældrenes indsats, og at forsøge at uddanne og supervisere dem, fordi det betyder, at hun også er nødt til at forholde sig kritisk til deres adfærd i forhold til plejebarn og biologiske forældre.

Med henblik på at styrke tilsynet har et par af kommunerne, der indgår i undersøgelsen, fra 1. november 2004 indført en ny struktur omkring tilsyn og supervision. Ansvar for tilsyn og supervision overgår denne dato fra socialrådgiveren i familieafdelingen til en familieplejegruppe, og socialrådgiverne har derefter alene kontakten med den biologiske familie og med det anbragte barn en gang årligt (jf. anbringelsesreformen lovforslag af 6. oktober 2004).

Denne struktur er set fra socialrådgivernes side ikke helt uproblematisk, da familien dermed splittes op mellem to afdelinger og to socialrådgivere, hvilket også betyder, både at der går tid med koordination af sagsbehandlingen, og at det kan gå ud over kontinuiteten i sagsbehandlingen.

Ifølge de interviewede slægtsplejeforældre har ingen af dem haft tilsynsbesøg fra den stedlige kommune, men de har haft kontakt med kommunen, når der skulle bevilges støtte til barnet, fx støttepædagog, personlig rådgiver m.m., hvor den anbringende kommune har bevillingskompetencen.

6.2 Slægtsplejens udbytte af tilsynet

Især familien, der modtager tilsynsbesøg hver tredje måned, giver udtryk for, at anbringelsen aldrig var forløbet så godt, hvis ikke de havde haft så hyppig kontakt med deres socialrådgiver.

Det varierer en del fra slægtsplejefamilie til slægtsplejefamilie, hvor meget behov de har for kontakt med socialrådgiveren. Der er både eksempler på familier, der synes, at de ikke har behov for hjælp, og familier, der synes, at de har et stort behov for støtte og vejledning.

Selve forløbet af tilsynsbesøget er også meget forskelligt fra familie til familie. I en plejefamilie tilbringer socialrådgiveren tre timer hos familien, én time med plejeforældrene, én time med barnet og til slut én time med dem alle tre, mens socialrådgiveren i en anden familie snakker med barn og plejeforældre samtidig.

I en enkelt af de interviewede plejefamilier er der direkte utilfredshed med tilsyn og samarbejde med socialrådgiver, fordi plejeforældrene har meget behov for støtte, fordi deres plejebarn har en del problemer med at fungere i dagligdagen både hjemme og i dagpasningen. En støtte, de ikke får, fordi socialrådgiveren sjældent kommer og tit aflyser sine besøg.

Plejemoderen:

»Vi har oplevet mange ting, der har været sværere, end hvad vi havde forventet. Vi fik at vide, jamen, det var så rosenrødt, og det var bare nemt, og der var ingen problemer, og det var bare tju-hej af sted, hvor jeg føler, vi er blevet tabt bagefter. Vi har slet ikke fået den støtte, vi har haft behov for.«

Pigens børnehave har foreslået, at hun bliver undersøgt af henholdsvis en ergoterapeut, en fysioterapeut og en psykolog, hvilket slægtsplejeforældrene ikke er i tvivl om er en god idé. De kan dog ikke sige ja til noget, uden at kommunen og de biologiske forældre har godkendt det først, og det er en langsom proces, fordi den stedlige kommune (barnets opholdskommune) og den anbringende kommune skal kommunikere sammen om sagen. Det går for langsomt, og det er ikke godt nok, mener slægtsplejeforældrene.

Til sammenligning har et andet slægtsplejeforældrepar i en anden kommune været på fire kurser – arrangeret af den stedlige kommune – på en familiehøjskole sammen med deres plejebarn. Kurserne er af en uges varighed en gang årligt gennem fire år. Plejeforældrene tilkendegiver begge, at de har fået stort udbytte af at deltage i kurserne, hvor de blandt andet

modtog undervisning i psykologi. Her lærte de noget om, hvordan man taler med børn om svære ting, og om, hvordan man kan se, at børn har det svært. Viden om misbrugere og deres adfærdsmønstre indgik også på et af kurserne, hvilket har hjulpet dem til bedre at kunne forstå og forholde sig til den biologiske mor, der har haft et stærkt alkoholmisbrug gennem mange år.

Samme familie har også stor gavn af kommunens tilbud om supervision af deres håndtering af barnet i dagligdagen og i kontakten til den biologiske mor. De modtog således rigtig god støtte fra en psykolog, som de i tiden efter anbringelsen kunne snakke med op til tre timer om måneden. Timetallet blev senere reduceret til én time om måneden for til sidst at være efter behov. Plejemoderen havde bl.a. brug for hjælp til at håndtere, at hendes plejebarn i starten fulgte hende overalt af angst for at miste hende. Pigen kunne også finde på at ringe hjem fra en børnefødselsdag for lige at tjekke, at plejeforældrene virkelig kom og hentede hende. Sådanne ting var gode at drøfte med psykologen, når hun kom på hjemmebesøg. Denne ordning var foranstaltet af den stedlige kommune.

Andre slægtsplejefamilier er blevet tilbudt hjælp, men har ikke ønsket at tage imod den. En slægtspleje er fx blevet tilbudt aflastning til deres plejebørn, men de har ikke været interesseret i at benytte sig af tilbuddet. Plejeforældrene savner ikke tid alene, og børnene ønsker ikke at komme væk fra deres plejefamilie.

Den interviewede biologiske mor har fået bevilget en personlig vejleder af kommunen. Tidligere gik moderen til sin socialrådgiver med sine problemer, men denne havde ikke den fornødne tid til rådighed til at hjælpe hende, og derfor fik hun en personlig vejleder, efter hendes søn havde været anbragt i 1½ år. Den biologiske mor ser vejlederen ca. en gang hver 14. dag og har stor glæde af at snakke med hende, fordi hun der har mulighed for at give luft for sine problemer og frustrationer. Den personlige rådgivning har, set fra hendes side, været en stor hjælp for hende. Hun har lært, hvordan hun skal forholde sig til sønnens plejefamilie, som hun har haft svært ved at samarbejde med, og hun har fået at vide, hvad hun som biologisk mor kan tillade sig at kræve af en plejefamilie. Det vidste hun intet om tidligere, hvor anbringelsen var præget af samarbejds vanskeligheder mellem hende og plejeforældrene. I dag går det langt bedre.

6.3 De interviewede unges kontakt til det professionelle system

Børnene har forskellig grad af kontakt med deres socialrådgivere. I en familie snakker barnet én time alene med socialrådgiveren ved dennes tilsynsbesøg hver tredje måned. I en anden er plejebarnet aldrig alene med socialrådgiveren ved tilsynsbesøgene hvert halve år, men snakker med hende sammen med sin plejemor, og i en tredje har barnet primært kontakt med en konsulent fra familieplejekorpset i den anbringende kommune, som hun også har mulighed for at snakke med alene.

Det fremgår af interviewene, at de unge føler sig trygge ved socialrådgivere og familieplejekonsulent og har haft stor gavn af kontakten med dem. En har fx haft mulighed for at snakke med familieplejekonsulenten om de formelle betingelser for sin anbringelse og har på den måde opnået større klarhed omkring sin fremtid. En anden har haft støtte i taklingen af sit samvær med sin mor, hvilket gav den unge mod til at fortælle moderen, hvor belastende det har været at være barn af en misbruger, hvilket både har været en stor lettelse og har forbedret hendes forhold til moderen.

To af de tre interviewede unge modtager en form for vejledning eller rådgivning. En ung deltager på sin socialrådgivers initiativ i et projekt for børn af misbrugere, hvor hun mødes hver 14. dag med en gruppe børn og unge for at udveksle erfaringer, og hvor hun deltager i forskellige aktiviteter, fx kører i gokart eller danser. Hun er glad for at få muligheden for at snakke med andre unge i hendes situation.

En anden ung har kontakt med en personlig rådgiver, som er bevilget af kommunen på plejefamiliens initiativ. Han har selv spurgt vedkommende, en lærer fra hans skole, om han ville være hans rådgiver, og han er meget glad for ham. De ses hver 14. dag og laver forskellige ting sammen, spiser noget mad eller går i biografen, og den unge oplever, at han kan snakke med ham om ting, han ikke har lyst til at snakke med sine plejeforældre om.

Den tredje unge har løbende samtaler med sundhedsplejersken på skolen, hvilket har været en stor hjælp for hende og har aflastet de veninder, som hun »overlæssede« med sine problemer, uden at de alligevel forstod hende. Via samtalerne med sundhedsplejersken har hun lært at sige »fra«

over for sin mor, og undgå den konstante skyldfølelse, hun havde over for moderen, når hun fx hellere ville lave noget andet end at besøge sin mor i de aftalte weekender, hvor moderen som reaktion truede med, at hun aldrig ville se hende igen, hvis hun svigtede sit besøg i weekenden.

Alle de tre interviewede unge afslører således et stort behov for at snakke med en professionel uden for familien om de problemer, de står overfor – især i forhold til deres egne forældre, som de har et konfliktfyldt forhold til på grund af de svigt, de har oplevet fra forældrenes side under deres opvækst.

7 Opsamling: Styrker og svagheder ved slægtsplejeanbringelse

7.1 Styrker

Socialrådgiverne

Socialrådgiverne fremhæver, at mange af børnene har det godt i slægtsplejen på grund af deres særlige tilhørsforhold til deres plejefamilie. Barnet forbliver i sin familie og barnet undgår at skulle balancere mellem familier med forskellig social status, som det kan være tilfældet, når et barn anbringes hos en (professionel) plejefamilie, der har råd til fx ferier og materielle ting, som barnets biologiske forældre sjældent eller aldrig kommer i nærheden af.

Slægtsplejeforældrene

Såvel slægtsplejeforældre som den biologiske mor fremhæver, at børnene trives bedre ved at blive anbragt hos deres familie frem for i en fremmed familie, og de fremhæver den følelsesmæssige tilknytning som en fordel, og at det ofte længe var det på tale før den egentlige anbringelse, at barnet skulle bo hos den pågældende familie.

Ifølge slægtsplejeforældrene kan det også være en fordel at kende barnets historie for bedre at kunne hjælpe det, og på forhånd at kende de biologiske forældre, fordi de dermed har en større forståelse for deres situation.

De unge

De unge giver udtryk for, at de er glade for at være i pleje hos noget familie, og at de ønsker at forblive der. Det giver de unge en oplevelse af tryk-

hed, at de forbliver i egen familie, og de synes selv, de gør fremskridt, både personligt, fagligt i skolen og socialt i forhold til venner og familie. De unge sætter stor pris på, at de ikke er blevet anbragt i en »fremmed familie« og udtaler, at det er nemmere at sige til kammeraterne, at man bor hos sine bedsteforældre eller onkel og tante end hos en fremmed plejefamilie.

De unge er både glade for socialrådgivernes tilsynsbesøg, og for den personlige professionelle hjælp, de modtager i form af personlige samtaler med personlig rådgiver m.m.

7.2 Svagheder

Socialrådgiverne

Socialrådgiverne nævner, at det nære forhold mellem biologiske forældre og slægtsplejefamilie også kan indebære en række svagheder.

Socialrådgiverne vurderer ud fra deres erfaringer, at plejeforældre og biologiske forældre kan have svært ved at håndtere indbyrdes konflikter, og at slægten ofte er præget af de samme problemer som de biologiske forældre, hvilket kan gøre det svært for dem at støtte barnet tilstrækkeligt.

Socialrådgiverne nævner desuden, at nogle slægtsplejeaanbringelser ikke altid fungerer lige godt, dels fordi barnet i praksis selv administrerer samværet med biologiske forældre og prøver at gøre alle parter tilfredse, og dels fordi slægtsplejeforældrene ikke nødvendigvis er i stand til at takle barnets behandlingskrævende problemer, samtidig med at de kan være svære at supervisere. Slægten er således ikke tilstrækkelig ”professionel” i form af en særlig viden om børn og unge.

Slægtsplejefamilien kan tillige være svære at samarbejde med for de sociale myndigheder, fordi slægtsplejeforældrene er dybt følelsesmæssigt involveret i plejebarn og forældre.

Det synes desuden næsten umuligt for socialrådgiveren at afbryde en slægtsplejeaanbringelse, som, hun vurderer, ikke fungerer godt set ud fra barnets behov for støtte, fordi hverken barn eller familie kan acceptere en anden plejefamilie, når barnet først er anbragt i slægtspleje.

Samtidig fremgår det af interviewene, at socialrådgiverne vurderer, at tilsynsbesøgene ikke foretages tilstrækkelig hyppigt og dermed, at et halv-årligt besøg ikke er tilstrækkeligt, hvilket er et tankevækkende udsagn, idet

anbringelsesreformen alene angiver, at der skal gennemføres mindst ét tilsynsbesøg om året, hvor der skal gennemføres en samtale med barnet.

Nogle socialrådgivere angiver desuden, at de end ikke har haft tid til at besøge plejefamilien, men i stedet har indkaldt dem til møde på deres kontor, hvilket gør det svært for dem at have tilstrækkelig føling med situationen i slægtsplejehjemmet.

Der findes også eksempler på, at slægtsplejefamilier danner alliancer med de biologiske forældre og tilbageholder vigtige oplysninger om barnets og forældrenes situation, hvilket gør tilsynet og vejledningen ekstra vanskelig.

Endelig kan det være svært for socialrådgiveren at rådgive og vejlede en slægtsplejefamilie, hvis familien ikke erkender problemets omfang og ikke er indstillet på at tage imod supervision.

Slægtsplejeforældrene

Nogle slægtsplejeforældre tilkendegiver, at de har svært ved at hjælpe deres plejebarn, fordi barnets problemer kræver mere end det, de kan tilbyde som engagerede forældre, hvilket stemmer godt overens med socialrådgivernes udtalelser.

Desuden vurderer slægtsplejeforældre og biologisk mor, at slægtspleje indebærer en forholdsvis stor risiko for, at barnet føler sig presset ud i loyalitetskonflikter, og at det kan være svært for barnet at sige fra over for henholdsvis plejeforældre og biologiske forældre, når man er i familie med hinanden.

Den følelsesmæssige tilknytning er et klart plus, men bagsiden af medaljen kan bestå i en række konflikter, som er svære at takle for de involverede. Særligt synes konflikter omkring barnets samvær med egne biologiske forældre at være et knudepunkt i anbringelserne.

Undersøgelsen viser, som nævnt ovenfor, at hyppigheden af tilsynsbesøg og omfanget af tilbudt hjælp varierer fra familie til familie. Tilsyn foregår oftest ved besøg hver 6. måned, men familierne har mulighed for telefonisk kontakt med deres tilsynsførende socialrådgiver i tilfælde af problemer, og slægtsplejeforældrene er tilfredse med deres socialrådgivere, men ikke i alle tilfælde med hyppigheden af besøgene.

De unge

De unge nævner især, at de til tider har følt, de befinder sig i en loyalitetskonflikt mellem deres biologiske mor/forældre og deres plejeforældre, som er svære for dem at løse uden at såre den ene eller anden part, hvilket stemmer overens med socialrådgivernes og slægtsplejeforældrenes udsagn.

Litteraturliste

Altshuler, Sandra J. (1998): Child Well-Being in Kinship Foster Care: Similar To, or Different From, Non-Related Foster Care. *Children and Youth Services Review*, vol. 20, No. 5 pp. 369-388.

Berrick, Jill Duerr, Barth, Richardt P., Barbara Needell (1994): A Comparison of Kinship Foster Homes and Foster Family Homes: Implications for Kinship Foster Care as Family Preservation. *Children and Youth Services Review*, Vol 16, No. 1/2 pp. 33-63.

Berrick, Jill Duerr; Barbara Needell og Richard P. Barth (1999): Kin as a Family and Child Welfare Ressource. The Child Welfare Worker's Perspective. *Kinship Foster Care. Policy, Practice and Research*, New York: Oxford University Press, pp.179-192.

Benedict, M.I.; S. Zuravin og R.Y. Stalling (1996): Adult functioning of children who lived in kin versus nonrelative family foster homes. *Child Welfare*, 75, pp. 529-549.

Berrick, Jill Duerr (1997): Assessing quality of care in kinship and foster family care. *Family Relations*, 46 (3), pp. 273-281.

Cuddeback, Gary S. (2004): Kinship family foster care: a methodological and substantive synthesis of research. *Children and Youth Services Review*, vol. 26, issue 7, pp. 623-639.

Dubowitz, Howard; Susan Feigelman; Donna Harrington; Raymond Starr, Jr.; Susan Zuravin; Richard Sawyer (1994): Children in Kinship Care:

How Do They Fare? *Children and Youth Services Review*, vol. 16, Nos 1/2, pp. 85-106.

Egelund, Tine og Anne-Dorthe Hestbæk (2003): *Anbringelse uden for hjemmet. En forskningsoversigt*. København: Socialforskningsinstituttet.

Erhle, Jennifer og Rob Green (2002): Kin and Non-Kin Foster Care – Findings from a National Survey. *Children and Youth Services Review*, vol. 24, nr.1/2, s. 15-35.

Franck, K.L. (2001): *Characteristics of kinship and non-kinship care foster children and their families of origin*. Master Thesis. University of Knoxville.

Gebel, T.J. (1996): Kinship care and nonrelative family foster care: A comparison of caregiver attributes and attitudes. *Child Welfare*, 75, pp. 5-18.

Grogan-Kaylor, Andrew (2000): Who goes into kinship-care? The relationships of child and family characteristics to placement into kinship foster care. *Social Work Research*, 24, 3, pp. 132-141.

Scannapieco Maria and Rebecca L. Hegar (1999): Kinship Foster Care in Context. *Kinship Foster Care. Policy, Practice and Research*, New York: Oxford University Press, pp. 1-13.

Iglehart, Alfreda, P. (1995): Readiness for Independence: Comparison of Foster Care, Kinship Care, and Non-Foster Care Adolescents. *Children and Youth Services Review*, vol. 17, no.3 pp. 417-432.

Le Prohn, N.S. (1994): The role of the kinship foster parent: A comparison of the role of conceptions of relative and non-relative foster parents. *Children and Youth Service Review*, 16, pp. 65-84.

Lindemann, Andreas og Anne-Dorthe Hestbæk (2004): *Slægtsanbringelser i Danmark – En pilotundersøgelse*. København. Socialforskningsinstituttet. 04:21.

Little, Robert L.(2000): *Kinship Care: Exploring Policy Challenges and Options*. Michigan State University School of Social Work. Michigan

Nielsen, Flemming (2002): *Sådan som plejeforældre ser det – kortlægning og analyse af foranstaltningen familiepleje*. Københavns Kommune, ph.d.-fhandling indleveret ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Pecora, Peter J.; Nicole S. Le Prohn og John I. Nasuti (1999): Role Perceptions of Kinship and Other Foster Parents in Family Foster Care. *Kinship Foster Care. Policy, Practice and Research*, New York: Oxford University Press, s.155-178.

Scannapieco, Maria (1999): Kinship Care in the Public Welfare System. *Kinship Foster Care. Policy, Practice and Research*, New York: Oxford University Press, pp. 141-154.

Scannapieco, Maria og Rebecca L.Hegar (1999): Kinship Foster Care in Context. *Kinship Foster Care. Policy, Practice and Research*, New York: Oxford University Press.

Vinnerljung, Bo (1993): *Släktingsplaceringer i fosterbarnsvården*. Sö-
cionomen 6. Del 2.

Zuravin J. Susan; Mary Benedict and Rebecca Stallings (1999): The Adult Functioning of Former Kinship and Nonrelative Foster Care Children. *Kinship Foster Care. Policy, Practice and Research*, New York: Oxford University Press.

Summary

Kinship Care – Is it Best for the Child? – A Pilot Study

Issued September 2005
by Jill Mehlbye

Conclusions and aspects to bear in mind

Why focus on kinship care?

Recently, there has been a good deal of debate and focus on whether it makes sense to increase the number of children placed in kinship care. In Denmark, we have asked ourselves why we do not place children with relatives as often as is done in other countries when placement outside the home is necessary.

There is very little Danish research in the area, while much more research is conducted in countries, especially in the USA, where kinship care is employed more often.

The lack of Danish research has led to the pilot study upon which the present report is founded. The study is based on qualitative studies in the form of interviews with 17 social workers in a total of seven local authority family administrations, five kinship foster families, three young people aged 12-13 and one parent.

The Danish Government's target of increasing the number of placements, where possible, with relatives is reflected in the most recent legis-

lation in the area (Danish Consolidated Act no. 96 of 17 February 2005, also called the »Placement Reform«). The Placement Reform formulates the option of placing children and young people with network foster families, which are families that are approved as specifically suitable only for the child in question. The concept of network family includes placement with relatives and others in the child's network, such as a neighbour or teacher. It is crucial that there is a pre-existing emotional bond between the child and the network foster family.

The target group for network foster families is children and young people who would otherwise be placed in standard foster families. This target group does not include children and young people with extensive support or treatment needs, i.e. children who would, according to standard practice, need to be placed in a special institution or a special residence.

The attitudes of social workers to placement with relatives

According to the social workers interviewed for the study, the practice of referring children and young people to kinship care has, for many years, been practically »taboo« in the social services departments. It has been considered a bad idea because if, say, the grandparents – with whom children are most often placed in kinship care – were not competent parents to their own children, it can be difficult to imagine that they would make good foster parents for their grandchildren.

The social workers are convinced that the kinship foster families who have taken on the task of caring for children do not appear to have particularly strong resources – on the contrary. These kinship foster families have also been typically characterised by various degrees of social problems, although they have still managed to handle the situation better than the biological parents from a social and work-related perspective.

Course of action for placement with relatives

The placements reviewed here, which represent a total of 25 placements and which the social workers discuss in-depth as specific examples of kinship care, are due to problems with the parents, especially substance abuse problems.

The actual referral to placement in kinship care is conducted somewhat differently than for other types of placement.

Based on the interviews with social workers, the following can be concluded with regard to referral to placement in care with relatives.

- *It may be an informal private agreement regarding periodic relief that is changed into a care placement agreement arranged by the social authorities*

This means that when placement in kinship care is considered, the parents (often a single mother) have already used, for periods of various duration, the family member in question as relief when the parents were unable to care for the child themselves due to their own personal problems. And this relief has been arranged without the involvement of the social authorities. Thus, the relative in question might also live in close proximity to the child's biological parents.

At the point when a placement is needed, both the family and the biological parents insist that the child is placed with the relatives who have already taken care of the child when the parents have not been able to themselves. There is, therefore, no official referral on the basis of a systematic investigation (cf. Section 38 of Danish Consolidated Act no. 96 of 17 February 2005, also called »Section 38 Investigation«) of the child and its situation prior to placement, which is often carried out quickly as it is necessitated by an acute situation within the family.

- *There is no systematic investigation of the child's situation prior to placement*

Because it is technically a decision that the family has already made, the local authority family administration does not always conduct the statutory systematic investigation of the child's situation, including gathering of information from school, institutions, etc. which is required by law (cf. Requirements for a Section 38 Investigation). The social workers' own explanations are, as previously mentioned, that the decision has, in practice, already been made by the family, who has already implemented the care informally at weekends, when the biological parents, typically because they are substance abusers, were not able to care for the child.

The problem is that, according to the findings of the study, there may be cases of children and young people with serious personal problems being placed with relatives.

- *The approval procedures are not as systematic or at the same level as for standard foster family placement*

Because the placements, in the form of relief for periods of various durations, have already been informally established by the family without the involvement of the social authorities, there is no systematic approval procedure of the coming kinship foster parents as there normally would be with a standard foster family placement. The decision of the social authorities is made after a visit to the home of the coming kinship foster parents or, in rare cases, after an interview at the office of the social worker.

- *There is no formalised parental access agreement*

In some cases, time is spent on preparing an access agreement between the biological parents and the kinship foster family, but this is not always the case. In the experience of all the social workers, it can be difficult to control access to the child, even when an access agreement is in place. This is especially true when the two families live in close proximity, where it is easy for the child in care to control access on his or her own. This is a problem if it is a psychological burden for the child to see his or her mother, for instance if she is a substance abuser, or if the child suffers from a conflict of loyalties between his or her biological parents and the kinship foster family, feeling a constant need to please everyone.

- *The financial aspects are also very different*

When it comes to how kinship foster families are paid, there appear to be major differences from local authority to local authority. In most cases, a kinship foster family only receives enough to cover room and board. In special cases, the kinship foster family receives up to four times the standard care payment. Thus, the level of costs appears to depend on the local authority rather than on the demands made on the family with regard to meeting the child's needs for support and assistance (cf. Section 38 Investigation).

Advantages and disadvantages of placement with relatives

On the basis of this study, the following *advantages* were determined in connection with placement with relatives:

- It is easier for the children and young people to maintain contact with their families and relations, because they are still part of the family.
- There are stronger emotional bonds between the kinship foster family and the child/young person.
- In cases where the kinship foster family lives in close proximity to the biological parents, this is considered a particular advantage, both by the social worker and the kinship foster parents, as the child can remain in his or her school, continue with any leisure time activities and keep the same friends.
- Being able to tell friends at school and outside of school that they are living with their grandparents or an aunt, rather than at a standard foster family, has a positive effect on the self-image and identity of the children/young people.

The study also shows that there are a number of *disadvantages* in connection with placement with relatives:

- When the child is placed in close proximity to the biological parents, access (often to the mother) can be difficult to control, and it might be left up to the child/young person to control the scope and frequency. This can place the child/young person in an unreasonable situation, resulting in a conflict of loyalties.
- There have been cases in which alliances have been made between the biological parents and kinship foster parents. This means that there can be important circumstances within the families and with regard to the child that the social worker is not necessarily privy to, making supervision of the kinship foster family difficult and resulting in the child not receiving the help he or she needs.
- According to the social workers, close emotional ties can also make it difficult for the kinship foster family to have the necessary emotional detachment, and to have the professional qualifications to be able to assess the child's problems and act accordingly.
- There have been cases in which emotional conflicts within the family have intensified and been used against the biological mother, who shows, in placing her child outside the home, that she is incapable of caring for him or her. This can sometimes be used against her and she can be branded as a bad mother by the rest of the family.

- Because there are strong emotional bonds between the child and the kinship foster parents (and parents), it is difficult, if not impossible, to discontinue a placement with a family member, even when it is not the best solution for the child.
- The advanced age of the kinship foster parents, for instance if the child is placed with grandparents, may be an issue.
- The frequency of provision of supervision and guidance to the kinship foster parents is too low, according to both the social workers and the kinship foster parents. Only one or two supervision visits are made in the course of a year.

Kinship care – when and under what circumstances?

On the basis of the present study, and on the basis of previous studies, the unavoidable conclusion is that there are many advantages in connection with placement in kinship care, but also a number of problems. The social worker should bear these problems in mind when he or she is faced with the decision of whether to place a child with a family member/relation or in another type of placement.

Based on the present study, the following aspects should be borne in mind:

- *A systematic investigation of the child and his or her situation.* Even though strong emotional bonds to the kinship foster family offer a good framework, it is important to conduct a systematic investigation into the child's situation, especially into his or her familial relationships. This is partly to ensure the best placement and partly to be able to help the foster parents to understand what is required of a foster family with regard to cooperation and support of the child, including the need for possible supplementary measures that target the child and the parents.
- *Systematic procedures for approval of relatives as a foster family.* A child or young person who is under consideration for placement in kinship care may have heavy social and personal problems due to a tough and problematic childhood. It is therefore crucial, in connection with placement with a relative, to assess the extent of the child's problems and whether the kinship foster parents are capable of caring for the child properly. Love is not enough.

- *Close supervision.* Because every placement has its problems, and because the placement has been based on close emotional relationships, close supervision of the foster family is crucial to ensure that they can support and help the child properly as well as to ensure good cooperation with the parents of the child.
- *Written access agreements.* Clear guidelines should be drawn up for the biological parents' access to the child. Such an access agreement should state in writing how often and under what circumstances the child may see his or her biological parents, ensuring that it is not the child's responsibility to control access under possible pressure from various sides.

In short, even though we are dealing with kinship care, it is crucial that it is the social worker, and not the child or someone else in the family or network, who is solely responsible for the terms of the child's placement.

Noter

1. Der skal således gøres opmærksom på, at 1. januar 2007 foreligger der et nyt lovgrundlag i forbindelse med kommunalreformen (fra 1. januar 2007 er Lov Nr. 573 af 24/06/2005 gældende).
2. Det skal bemærkes, at ifølge en anden dansk undersøgelse er forældrenes dødsfald en hyppig årsag til anbringelse i slægtspleje (jf. Lindemann og Hestbæk 2004).
3. Baseret på interview med 214 tidligere anbragte voksne, hvoraf 40 % havde været anbragt i slægt.
4. Baseret på en undersøgelse af registeroplysninger om 21.560 børn i familiepleje i Californien ml.1989-1996.
5. Baseret på kvalitative interview med 29 slægtsplejeforældre og 33 plejeforældre i familiernes eget hjem.
6. Baseret på en spørgeskemaundersøgelse og efterfølgende telefoninterview blandt 82 slægtsplejeforældre og 98 plejeforældre.
7. Baseret på en sammenlignende spørgeskemaundersøgelse blandt 42 slægtsanbragte og 69 unge anbragt i familiepleje. Disse grupper sammenlignes med en tredje kontrolgruppe, bestående af 63 unge, der aldrig har været anbragt.
8. Jf. ændringerne i serviceloven LBK nr. 97 af 17/02/2005 § 49, stk. 3, skal den anbringende kommune i forbindelse med godkendelsen nu sørge for, at plejefamilien deltager i et kursus i at være plejefamilie.
9. Baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt 114 slægtsplejeforældre og 170 plejeforældre.